

קידום נוער - תוכנית היל"ה

השכלת יסוד ולימודי השלמה

מדריך למורה במקצוע

היסטוריה

תוכנית לימודים למסלול לימודי תעודה

9-10 שנות לימוד

כותבות התוכנית:

חווה רונן

מיכל לוין

אוגוסט 2019

הקדמה למקצוע היסטוריה

א. מהי היסטוריה?

אפשר ליצור מן המילה עצמה בשפה האנגלית את שתי המלים His Story - הסיפור שלו - כלומר, ההיסטוריה עוסקת בסיפור האנושי או כפי שההיסטוריון היהודי צרפתי מרק בלוך הגדיר – היסטוריה – מדע של בני אדם בזמן. המניע של האדם ללמוד את תולדותיו או תולדותיהם של אחרים הוא רצון להבין ולהבהיר את הקשר בין התופעות. ההיסטוריה מבקשת להבין את האדם ואת מעשיו.

מקצוע ההיסטוריה מהווה חלק חשוב בעיצוב וגיבוש הזהות היהודית הלאומית של הלומד. תוך הדגשת שאלות, סוגיות ופרקים מן העבר שיש להם חשיבות להבנת העולם בו אנו חיים, והכרת אירועים היסטוריים מרכזיים והבנתם וזיקתם למורשת היהודית. חומר הלימוד במסלול 9-10 הינו מתווה לקראת לימודי הבגרות. תוכנית ההיסטוריה מאפשרת ללומד לרכוש מיומנויות וכלים להבנת תהליכים היסטוריים באמצעות חוברת למידה, עבודה עצמית, מצגות, תרשימי זרימה, ניתוח מקורות היסטוריים ודיון בכיתה.

תוכן עניינים

פרק ראשון: מאפייני תופעת הלאומיות המודרנית והתנועה הלאומית באירופה במאה ה-19.....6-31

-מה קושר ומלכד את בני אותו לאום

-השינויים שיצרה הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19

- תהליכים רעיוניים שהובילו לצמיחת התנועה הלאומית באירופה

פרק שני: התנועה הלאומית היהודית המודרנית ומאפייניה.....32-62

- הגורמים לצמיחתה של התנועה הלאומית היהודי

- ספרו של הרצל "מדינת היהודים"

- הקונגרס הציוני הראשון בבאזל_1897

- פעילותו הדיפלומטית של הרצל להשגת צ'רטר

פרק שלישי - דפוסי הפעולה של התנועה הציונית בארץ ישראל עד מלחמת העולם הראשונה.....63-83

-דפוסי פעילות ציונית בארץ ישראל 1882 - 1914

-הסיבות לעלייה הראשונה והשנייה, ומאפייני העולים והתיישבות

-קשיי העולים ופועלם של רוטשילד והמשרד הארצישראלי

חלק ראשון - הלאומיות בישראל ובעמים - ראשית הדרך עד 1920

פרק ראשון: מאפייני תופעת הלאומיות המודרנית והתנועה הלאומית באירופה במאה ה-19.

פרק שני: התנועה הלאומית היהודית המודרנית ומאפייניה.

פרק שלישי - דפוסי הפעולה של התנועה הציונית בארץ ישראל עד מלחמת העולם הראשונה

סילבוס תוכנית היסטוריה למסלול 9-10 שנות לימוד:

הלאומיות בישראל ובעמים, חלק א' – ראשית הדרך עד 1920

הפרק זה עוזר

פרקי הלימוד הבסיסיים : (32 שעות)

א. הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19

1. מבוא להוראת נושא הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19.
- 2 הגורמים לצמיחת התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19. (7 שעות)
3. המאפיינים ודפוסי הפעולה של התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19. (2 שעות)

שימו לב ! בסעיף זה אין הכוונה לתנועה הציונית.

ב. התנועה הלאומית היהודית המודרנית ומאפייניה העיקריים

- הגורמים לצמיחתה ולהתארגנותה של התנועה הציונית. (2 שעות)
פועלו של בנימין זאב הרצל לבנייתה וארגונה של התנועה הציונית: "מדינת היהודים", "תוכנית באזל", הניסיונות לקידום הצ'ארטר, ויכוח אוגנדה.
(10 שעות)
- ג. דפוסי הפעולה של התנועה הציונית בארץ ישראל עד מלחמת העולם הראשונה: הסיבות לעליה הראשונה והשנייה לארץ ישראל, צורות ההתיישבות: המושבה, הקבוצה, העיר – ת"א. מפעלו של הברון רוטשילד והמשרד הארצישראלי.
(5 שעות)

המלצות לדרכי פעולה	שעות לימוד	נושא השיעור
	סה"כ 32 שעות	<u>הלאומיות בישראל ובעמים, חלק א' – ראשית הדרך עד 1920</u>
קריאת טקסט, שאלות ומפתח מילים. קריאת טקסט, שאלות ומפתח מילים.	7 שעות 2 שעות	א. הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19 1. מבוא להוראת נושא הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19. 2. הגורמים לצמיחת התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19. 3. המאפיינים ודפוסי הפעולה של התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19.
קריאת טקסט, שאלות ומפתח מילים.	2 שעות	ב. התנועה הלאומית היהודית המודרנית ומאפייניה העיקריים הגורמים לצמיחתה ולהתארגנותה של התנועה הציונית.
קריאת טקסט, קטעי מקור, שאלות, סרט ותרשים זרימה.	10 שעות	ג. התנועה הלאומית היהודית המודרנית ומאפייניה העיקריים פועלו של בנימין זאב הרצל לבנייתה וארגונה של התנועה הציונית: "מדינת היהודים", "תוכנית באזל", הניסיונות לקידום הצ'ארטר, ויכוח אוגנדה.
קריאת טקסט, קטעי מקור, שאלות, מדרש תמונה וסרט.	5 שעות	ד. דפוסי הפעילות של התנועה הציונית בארץ ישראל דפוסי הפעולה של התנועה הציונית בארץ ישראל עד מלחמת העולם הראשונה: הסיבות לעליה הראשונה והשנייה לארץ ישראל, קשיים צורות ההתיישבות: המושבה, הקבוצה והעיר ת"א. מפעלו של הברון רוטשילד ו"המשרד הארצישראלי".

חלק שני - הלאומיות בישראל ובעמים - ראשית הדרך עד 1920.

פרק ראשון: מבוא להוראת נושא הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19.

הרציונל: (הסבר למורה) צמיחתן של תנועות לאומיות באירופה נושא בעל ערך להבנת מושגי מפתח רלוונטיים לפיתוח חשיבה היסטורית, כמו גם הבנת מושגים רלוונטיים לניתוח טקסטים בהקשר היסטורי. הטקסטים הנבחרים ליחידה זאת יכולים לשרת בעת ובעונה אחת מגוון מטרות:

- לאפשר לתלמידים להתנסות בקריאה והבנה של טקסטים ברמה בסיסית.
- לאפשר לתלמידים להתנסות ולתרגל מיומנות של התמודדות מושכלת של קריאה והבנת שאלות.
- לאפשר לתלמידים לפתח מודעות לחשיבות מילות שאלה מכוונות הבנה וכתובת תשובה נכונה.
- לאפשר תרגול של קריאת טקסט, קריאת שאלה, כתיבת תשובה כפעולות מודעות משקפות התקדמות והצלחה.

בהתאם לכך, מוצעים מספר שיעורים המתייחסים ללאומיות המודרנית כתופעה היסטורית במאה התשע עשרה. הבנת הגורמים לצמיחתה של התנועות הלאומיות באירופה מהות הלמידה ביחידה זאת.

מבוא להוראת נושא הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19

נושא השיעור: מרכבי הלאום כקושרים ומלכדים את העם ועוזרים בעיצוב התודעה הלאומית.

מטרת השיעור: התלמיד ילמד הגדרה בסיסית של תופעת הלאומיות ויבין מה קושר ומלכד את בני אותו לאום, כחלק מהבנה של תופעת הלאומיות.

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: מרכבי הלאום כקושרים ומלכדים את העם ועוזרים בעיצוב התודעה הלאומית.

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתובת תשובה – דגש על מילות שאלה.

אלה מנחה – אנחנו חכמי קבוצה המודרת ככיתה – כתבו כמה דברי מנותפים לכל אלה של מנחה ככיתה.

הסבר למורה - מטא קוגניציה לבחירת אסטרטגיה - שאלה מנחה, היא בבחינת אסטרטגיה שמטרתה לעורר סיעור מוחות, לפתוח את קווי החשיבה של התלמיד, לגרום לו להעלות למודע ידע שיש לו בראש. המורה בוחר שאלה מנחה שתעלה למודעות ידע רלוונטי- במקרה זה גורם משותף לקבוצות- כי זה קשור ישירות לתוכן הנלמד.

מתוך תשובות התלמידים נוכל להגיע למסקנה ש: היסודות המשותפים לכל היושבים כאן, יוצרת קבוצה.

מכאן ניתן לעבור לשאלות כגון, מתי התחילה תופעת הלאומיות מה הייתה המטרה המשותפת של בני הלאום, ומהם היסודות המשותפים של לאום - מה קושר ומלכד

את בני אותו לאום? (שפה, מנהגים ומסורות, עבר משותף, מוצא משותף, סמלים, זיקה למולדת, השאיפה של בני הלאום לחיות במדינה עצמאית משלהם).

הלאומיות היא תופעה שצמחה באירופה במאה ה-19. הלאומיות היא הרעיון שקבוצה של אנשים שהם בעלי זהות משותפת ויש להם מטרה משותפת להקים מדינה עצמאית בטריטוריה (שטח) מסוימת.

הקבוצה המשותפת הזו נקראת לאום - הלאום הוא קבוצת האנשים שמרגישים שייכות, שותפות וזהות תרבותית משותפת ושואפים להקים מדינה עצמאית.

קבוצה המתלכדת סביב יעדים אלו, על פי תפיסתה - היא קבוצה בעלת **תודעה לאומית**.

אם כן, מה קושר ומלכד את בני אותו לאום? (מה יוצר תודעה לאומית)

1. **שפה** - לכל עם יש שפה משלו שמייחדת אתו משאר העמים ומאחדת אותו. השפה מאפשרת לכל עם ליצור זהות ייחודית, הנבדלת מעמים אחרים ומאפשרת לעם לחקור ולשחזר את עברו שהוא מקור לגאווה. השפה יוצרת מכנה משותף שבעזרתו אפשר להפיץ את רעיונות התנועות הלאומיות ולחזק את תחושת השייכות לעם ולמדינה. טיפוח השפה נעשה באמצעות מילונים, ספרים, שירה ועוד.

2. **מנהגים ומסורות** - לכל עם יש תרבות משותפת מיוחדת רק לו שיוצרת אחדות ומבוססת על פולקלור ומיתוסים: הפולקלור (מנגינות עממיות, ריקודי עם, תלבושות מסורתיות, סיפורי מעשיות, מנהגים מקומיים והערצת גיבורים) נתפסו כביטוי אותנטי ואמיתי של רוח העם, וכמייצגים את המורשת ואת זהות העם. טיפוחם מאפשר לשלב אלמנטים מהעבר של העם בהווה. למשל: ריקודי פולק בגרמניה, פלמנקו בספרד, מוזיקת חלילים באירלנד והלבוש ההולנדי המסורתי. שירי מולדת: התנועות הלאומיות כתבו שירים, שחזרו מנגינות עממיות ומוזיקה קלאסית וחיברו שירים על ניצחונות, חירות, ערכים ושירים שהביעו את שאיפת העם לעתיד חדש.

3. **עבר משותף, מוצא משותף** - (היסטוריה משותפת) - לכל בני הלאום יש היסטוריה משותפת שמייחדת את בני הלאום מעמים אחרים ומאחדת אותו. במהלך ההיסטוריה פעלו הגיבורים הלאומיים (וכך נוצרו המיתוסים) ובדרך כלל התקיימה תקופה של גדולה (אמיתית או מדומה). הזיכרון הקולקטיבי (המשותף) משמש כלי בידי התנועה הלאומית לאיחודו של העם.

4. **סמלים** - לכל עם יש סמלים שמאחדים אותו ומייחדים אותו מעמים אחרים. התנועות הלאומיות משתמשות בסמלים שונים כדי לבטא את אחדותו של העם והם מהווים מקור לגאווה ולהזדהות. **סמלים לדוגמא:**

• **דגל הלאום** - הדגל משמש מקור לגאווה ולרגש הלאומי. משתמשים בו לחגים לאומיים, ימי זיכרון, טקסים, אירועי ספורט, ועוד.

- **המנון** - שיר או לחן שמתייחס להיסטוריה, למסורת, לשאיפות ולמאבקים לאומיים. ההמנון מבטא נאמנות למדינה ומאחד את העם.
- **אנדרטאות ובתי עלמין** – אחד המרכיבים המעצימים את התודעה הלאומית הוא מוות בקרב למען המולדת. המוות והנפילה בקרב מסמלים את המחיר הגבוה ביותר שהאזרחים נאלצים לשלם עבור שייכותם לאומה. אנדרטאות לאומיות לזכר לוחמים פטריוטים (פטריוט = חייל אוהב ונאמן למולדת), שהקריבו את חייהם למען המולדת ולזכר קרבות גבורה ובתי העלמין הצבאיים היו אף הם כלים להפצת הלאומיות).
- **טקסים לאומיים** - מטרתם לפתח זיכרון ההיסטורי משותף ולאחד את העם **פולקלור** - מנגינות עממיות, ריקודי עם, תלבושות עממיות, מאכלים לאומיים, מנהגים, ומיתוסים (תרבות).

5. **זיקה (שייכות) למולדת**: לכל עם יש מולדת שבה נוצרה הזהות הלאומית של העם ואליה העם חש זיקה. המולדת איננה רק שטח פיזי (גיאוגרפי), אלא שטח בעל משמעות רוחנית ורגשית, של אהבה, גאווה וקשר לעבר. ההתלכדות הלאומית מתגבשת סביב טריטוריה הנקראת מולדת. זהו השטח בו נוצרה הזהות הלאומית של העם ובו נולד הלאום אליו שייך האדם. טיפוח אהבת המולדת נעשה בין השאר בטיולים בטבע ושימור אתרים הסטוריים וארכיאולוגיים. בשעת סכנה ומלחמה, בני הלאום יוצאים להגנת המולדת, ומוכנים לסכן את חייהם למענה. חברי הלאום מבקשים להקים לחיות במדינה משלהם ללא שלטון זר ולהיות עצמאיים. אחת מפעולות שעושה מדינה היא לחזק את הקשר של חברי הלאום למולדת. השאיפה של בני הלאום לחיות במדינה עצמאית משלהם לבני אותו לאום.

6. **השאיפה לחיות במדינה עצמאית**: שאיפת חברי הלאום הייתה להקים מדינה ריבונית (עצמאית 6 ששייכת ללאום. על-מנת לעשות כך, חברי הלאום היו צריכים להפיל מלכים, לסלק שליטים זרים ולשנות גבולות. מטרה זו הפכה להיות של כל הלאום והיא איחדה אותו.

קריאה, הבנה ומתן הסברים תוך כדי למידה תרגול בקריאה וכתובה:

מרכיבי הלאום (מה קושר ומאחד עם): _____ , _____ , _____

מחסן מילים: שפה משותפת, דת משותפת, היסטוריה משותפת, קשר לשטח ארץ, שאפים להגיע לצמחאות בארץ שאליה מרכישים קשר.

לאומיות היא: _____ , _____ בסיסית

מחסן מילים: תחושת ההשתייכות ללאום, הרצון להיות קשורים לאותו לאום, הרצון להגיע לצמחאות

סמנו בציור את התשובה הנכונה.
לאומיות היא...

סמנו בציור את התשובה הנכונה.

א. קבוצה של אנשים שיש לה קשר למדינה מסוימת, ללא תרבות (אומנות, שירי עם, שפה, חגים) המשותפת להם.

ב. תנועה הפועלת לאחד את בני הלאום באמצעות פיתוח תודעה לאומית של שפה, תרבות, היסטוריה רציונות משותפת, באזור מסוים עם גבולות מוכרים, ולהגיע להגדרה עצמית (שאיפה לריבונות של עם).

ג. קבוצה של אנשים שיש להם מאפיינים משותפים כמו: שפה, היסטוריה, רציונות משותפת ותרבות אותה הם רוצים לשמר ולא רוצים להקיט מדינה.

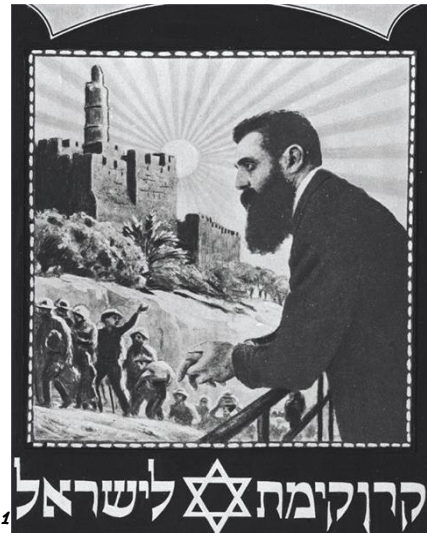
ד. קבוצה של אנשים שרוצים לחיות ביחד בתוך מדינה.

תרגול פסיכומטרי

1) הסבר שני מאפיינים שקושרים ומאחדים את בני אותו לאום

2) איך יוצרים תודעה לאומית?

3) כיצד שניים מהמאפיינים שמאחדים את בני הלאום באים לידי ביטוי בבוא של הקרן הקיימת.

1

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%91%D7%95%D7%9C%D7%99_%D7%A7%D7%A8%D7%9F_%D7%A7%D7%99%D7%99%D7%9E%D7%AA_%D7%9C%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C

נושא השיעור: השינויים שיצרה הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19

מטרת השיעור: להבין מה היו השינויים שיצרה הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19?

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: הכרת שינויים במפה, הבנה שמי ששלט באירופה היו אימפריות והלאומיות פרקה אותם ויצרה מדינות לאום, הבנה שהלאומיות בנתה מסגרות שייכות חדשות בתקופה שבה מסגרות השייכות המכורות התפרקו

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתובת תשובה - דגש על מילות שאלה.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול מפה

מהלך שיעור

שאלה מנחה מה היו השינויים שיצרה הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19?

המורה יסביר לתלמידים שהתנועות הלאומיות באירופה פעלו בתקופה שבה בני אדם חפשו מוקדי זהות חדשים ומסגרות פוליטיות חברתיות וכלכליות התפרקו, הלאומיות נתנה מענה לצורך הבסיסי של בני האדם בשייכות והקימה מסגרות שייכות חדשות שבהם אנשים החליפו את המסגרות שהתפרקו.

שאלות לדיון-

האם תמיד אנחנו חייבים להשתייך לארגון, קבוצה על שהוא?

למה אתם מרגישים שייכים?

איזה מסגרות חברתיות, כלכליות אתם מכרים או הולכים אליהם?

לאחר הדיון הזה המורה יעבור לדון בהבנת התמונה של החיים באירופה והשינויים במפה המדינית של אירופה בעקבות הלאומיות

שאלה על הלוח מה היו השינויים שיצרה הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19?

שאלות לדיון: מי שלט באירופה עד שהלאומיות הצליחה להקים מדינות לאום?

איפה חיו אנשים עד הצלחת התנועות הלאומיות?

לאחר דיון בשאלות אלו המורה ירשום על הלוח

השינויים שיצרה הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19?

- א. חיזוק מסגרות השתייכות ויצירת מוקדי זהות חדשים לבני האדם.
- ב. התגבשותן של מסגרות חברתיות, פוליטיות ותרבותיות (התנועות הלאומיות) שטיפחו וחיזקו את סימני הלאומיות ונאבקו ליצירת מסגרת מדינית עצמאית לבני אותו לאום.
- ג. שינויים במפה המדינית של אירופה. (השוואה בין מפת אירופה בשנת 1815 למפה בשנת 1920).
- א. **מסגרות השתייכות חדשות** – עד להופעת הלאומיות רוב בני האדם הרגישו שייכות לקבוצה הדתית, המעמדית, הכפרית והמשפחתית בה חיו. עם הופעת הלאומיות תחושת השייכות למסגרות הישנות נחלשה ואנשים רבים החלו להרגיש שייכות בעיקר ללאום שלהם. כלומר, יותר משראו את עצמם בני האדם כשייכים למעמד מסוים, כנתינים של מלך מסוים או בני דת מסוימת, אנשים רבים החלו לתפוס את עצמם כשייכים קודם כל ללאום שלהם. העובדה שאדם הוא צרפתי, גרמני, וכו' היא מה שמגדיר את הזהות שלו.
- ב. **התגבשותן של מסגרות חברתיות, פוליטיות ותרבותיות** – החל מהמאה ה-11 קמו באירופה תנועות הלאומיות. התנועות הלאומיות פעלו בתחומים שונים: מבחינה חברתית- התנועה הלאומית דגלה בשוויון ופעלה לביטול המעמדות הישנים (מלך, אצולה, כמורה ומעמד שלישי).
- מבחינה פוליטית**- התנועות הלאומיות שאפו להקמת מדינת לאום, בה השליטה תהיה בידי בני הלאום, ולכן פעלו כנגד כל מי שהתנגד לכך.
- מבחינה תרבותית**- התנועות הלאומיות הדגישו את המאפיינים התרבותיים המסורתיים המשותפים לבני הלאום כמנהגים ומאכלים, שפה והיסטוריה. כמו כן, התנועות הלאומיות יצרו סמלים לאומיים כמו דגל והמנון שגרמו לתחושת שייכות וגאווה לאומית.

ב. הסבירו אינה מהשינויים שהלאומיות המודרנית יצרה בא לידי ביטוי
ככל אחד מהמספטים הבאים:

1. פעם הדדרתי את עצמי כנוצרי בן למשפחת פליני, היום אני קודם
כל איטלקי.

2. פעם הלכתי לכנסיה וצכשיו הצטרפתי לתנועת נוצר. _____

3. הילדים שלי הולכים לבית ספר שם הם לומדים את השפה ואת
ההיסטוריה של צרפת. _____

4. אבא רצה שיהיו בשלשון. הוא התפקד לתנועה לאומית לשחרור
איטליה. _____

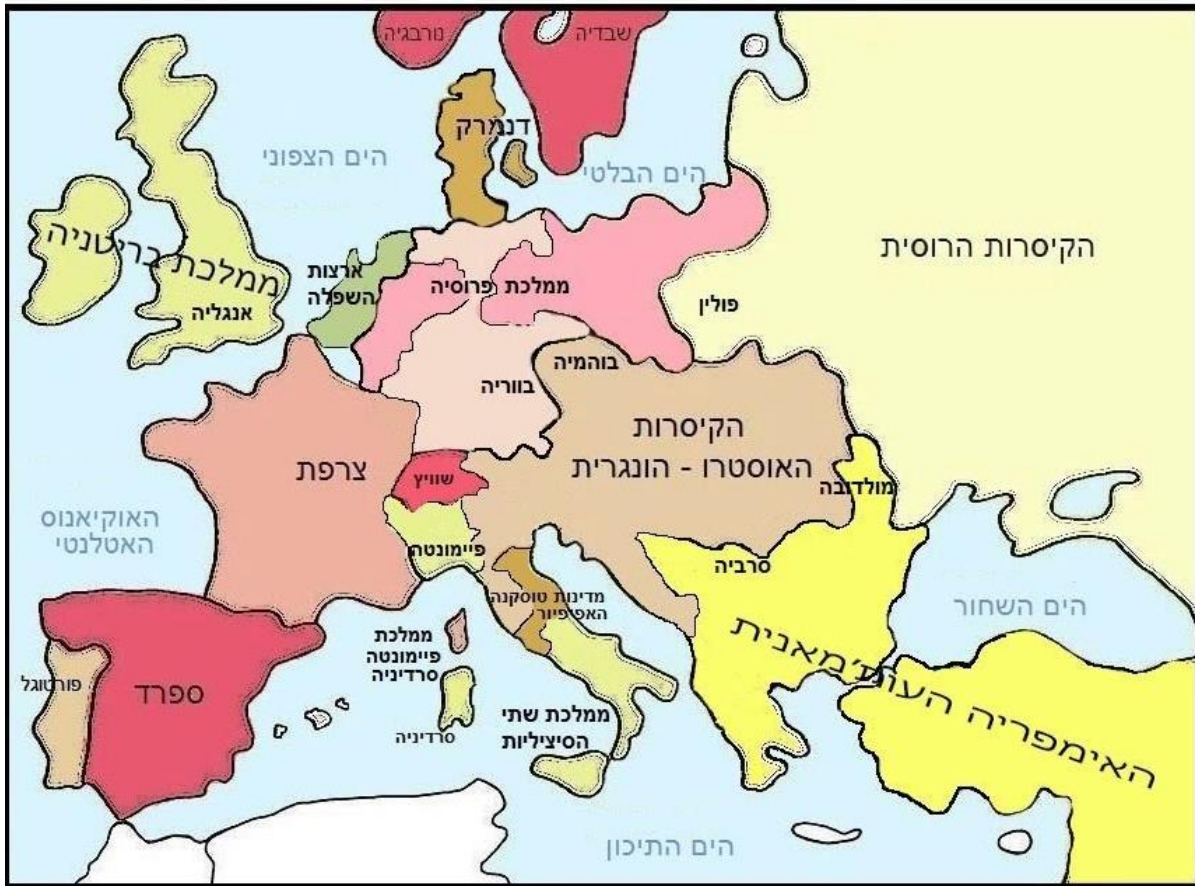
(מחסן מיליט: חיזוק מסכרות השתייכות, מסכרת שייכות חברתית,
מסכרת שייכות פוליטית)

ג. שינויים במפה המדינית של אירופה – בעקבות פעילותן של התנועות
הלאומיות החלוקה הישנה של אירופה לממלכות השתנתה ובמקומן קמו מדינות
לאום. ניתן לציין שני שינויים עיקריים אשר התרחשו במפת אירופה בין השנים
1115-1121:

איחוד נסיכויות - במקומות בהם בני הלאום היו מפוזרים בנסיכויות שונות,
התנועות הלאומיות פעלו לאיחוד נסיכויות אלו למדינה אחת, בעלת שלטון מרכזי.
לדוגמא, מכיוון שבני הלאום הגרמני היו מפוזרים בנסיכויות רבות, התנועה
הלאומית הגרמנית נאבקה להקמת מדינה גרמנית עצמאית שהוקמה בשנת 1181 .

פירוק אימפריות – בשל השאיפה של לאומים רבים להקים מדינת לאום, אימפריות
ישנות בהן חיו לאומים רבים התפרקו למדינות לאום שונות. לדוגמא, האימפריה
האוסטרו-הונגרית, בה חיו בני הלאום האוסטרי, ההונגרי ועוד, התפרקה למדינת
אוסטריה מדינת הונגריה.

אירופה אחרי קונגרס וינה 1815

2

לאחר תבוסתו של נפוליון התכנס קונגרס וינה, בהשתתפות מנהיגים ודיפלומטים ממדינות אירופה. מטרתו העיקרית של הכנס הייתה החזרת בתי המלוכה והאצולה השונים לשלטון וקביעת גבולות אירופה. המדינות המנצחות קיבלו שטחים על חשבון צרפת ומדינות שתמכו בנפוליון. המדינות הבולטות במפת אירופה הן: הקיסרות הרוסית, הקיסרות האוסטרו-הונגרית, האימפריה העות'מאנית, ממלכת פרוסיה כחלק עיקרי של גרמניה המפוצלת, ואיטליה המפוצלת לממלכות ונסיכויות. בתקופה זו כמעט כל מדינות אירופה היו תחת שלטון מלוכני.

[/https://www.easybe.co.il](https://www.easybe.co.il)²

אירופה אחרי הסכמי וורסאי 1920

מאה שנים לאחר קונגרס וינה השינויים הבולטים הם איחוד גרמניה ואיחוד איטליה. מדינות נוספות שהגיעו לעצמאות (על חשבון האימפריה העות'מאנית): סרביה, רומניה, בולגריה ויוון.

גם בתקופה זו כמעט כל מדינות אירופה היו עדיין תחת שלטון מלוכני.

אזכה: הסתכל באמות וצנה על השאלות הבאות

א. תארו שני שינויים באמות המדיאיים איחוד נסיכויות.

ב. תארו שני שינויים באמות המדיאיים פירוק של אימפריות.

מטרת השיעור: להבין מה הגורמים לצמיחת הלאומיות וכיצד תרמו לצמיחת תנועות לאומיות.

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: השכלה, חילון רומנטיקה, מהפכה תעשייתית.

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתובת תשובה - דגש על מילות שאלה.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול מארגנים גרפים.

שאלות מנחות - מה זאת תנועה? מה זאת השכלה?

הסבר למורה - הכוונה לחפש שאלה שתקשר בין מושגים מוכרים, כדי למצוא את הקשר לגורמים משותפים. כדי להביא לחשיבה על - מבחינה פדגוגית - רצף של כמה השיעורים שפותחים בשאלה מנחה - מתאימה - מתחילים ליצור הרגל במוח לחשיבה הקשרית בין עולם ידע אתו הוא בא לעולם ידע שהמורה מביא- ההנחיה של המורה מאוד חשובה. ליצור את החיבורים בין עולם ידע שלו לעולם ידע חדש - פרנקנשטיין טען שזה יצור אסוציאציות והתלמידים יזכרו את האסוציאציות. פוירשטיין טען שפיתוח חשיבה חשובה לפיתוח חשיבה. חבצלת רונן הוסיפה את מטאקוגניציה כגורם מטווח בין פרנקנשטיין ופוירשטיין ששניהם כל אחד בתחומו דברים נכונים.

תהליכים רעיוניים שהובילו לצמיחת התנועה הלאומית באירופה

א- תנועת ההשכלה

תנועה שצמחה באירופה בסוף המאה ה-18. הוגי הדעות ומחוללי תנועת ההשכלה היו סופרים, אנשי מדע, פילוסופים ואמנים. הם חשבו כי האדם הטוב ביותר הוא אדם בעל ידע בתחומים רבים. הם הושפעו מהרציונליזם. רציונליזם, זהו זרם שטען כי העולם בנוי על ידי חוקים שהאדם מסוגל לחשוף ולנסח באמצעות השכל האנושי.

רעיונותיה של ההשכלה בתחום השלטון - לדעת אנשי ההשכלה, אין הצדקה לשלטון של מלך רק משום שהוא מולך בחסד האל ואביו היה מלך, אלא יש לבחון מהי צורת השלטון הטובה ולהנהיג אותה במקום המלוכה. החלו לדבר על המושג ריבונות העם, ועל כך שהשלטון צריך לשאוב את סמכותו מהסכמת העם בלבד. בנוסף דיברו גם על הצורך בהפרדת רשויות על מנת שיהיה פיקוח על השלטון (מונטסקייה).

רעיונות ההשכלה בתחום החברה - אנשי ההשכלה ערערו על המבנה החברתי הקיים שבו בני העם הפשוט נשאו ברוב הנטל הכלכלי וזכויותיהם היו מוגבלות ביותר, ואילו היוקרה והכוח היו מרוכזים בידי האצולה והכמורה. הם הדגישו את השוויון בין בני האדם ואת החירויות להם הם זכאים.

רעיונותיה של ההשכלה בתחום הדת - ההשכלה הדגישה, כי האדם בכוח שכלו יכול להשיג ידע ולעצב את חייו הפרטיים והציבוריים. האדם ולא האל, הוא המעצב את גורלו. ההשכלה ערערה על התפיסות שהיו מקובלות על מוסדות השלטון והדת. לא הכנסייה היא מקור הידע אלא האדם החוקר את העולם. ההתרחשויות בטבע אינן עונש או שכר מצד האל אלא הן תופעות טבע שניתן להסבירן באופן הגיוני.

ההשכלה השפיעה על התפתחות הלאומיות :

כאשר טענו כי האדם יכול לחשוב בעצמו ולשנות את גורלו: לא המלך הוא הריבון אלא העם באמצעות נציגיו, כאשר דיברו על רעיונות החופש והשוויון במישור הפרטי, הדברים החלו לעבור גם לנושא הכלל. כשם שעל בני האדם להיות שווים וחופשיים משעבוד, כך גם עמים אינם צריכים להיות משועבדים לעמים אחרים. בהשפעת ההשכלה, השאיפה של הלאומיות הפכה להיות שחרור משלטון זר וגם שחרור משלטון של יחד או קבוצת מיעוט, כאשר רק העם שולט על עצמו. במדינות הלאום יכולות להישמר החירויות של בני הלאום וזכויותיהם.

אחרי קריאה והבנת הטקסט תרגול בכתיבת משימה ממוקדת בקריאה וכתיבה

מונחית בעזרת מחסן מילים

משימה

ההשכלה - הפט את המשפטים הבאים:

תנועת ההשכלה היא תנועה שצמחה _____ . אנשיה טענו כי _____ הוא במרכזה. הצולט בנוי על _____ שהאדם יכול לחקור בצמח ולא האלוהים. האדם יכול באמצעות השכל להשיג _____ ולא ה _____. לדעת אנשי ההשכלה אין הצדקה לכך כי _____ יפלטו ולעם לא תהיה אפשרות _____ הפלטון. ההשכלה דיברה על _____ העם בהחירת הפלטון. לכך קראו _____ . לדעתם יש לפאוף לפנות את _____ שבו המצמדות הנמוכים _____ ואילו המצמדות הגבוהים _____. לכך אדם ישן לכויות _____ .

ההשכלה השפיעה על צמיחת הגאומיות בכך ש:

הבינו כי כפי שלכל אדם יש _____ כך גם _____ כולו. לכן צמים צריכים להיות _____ ולהקים _____ . העם יכול לפנות את _____ ולפאוף לפלטון שהוא בוחר _____. כך צמים החלו להיאבק למען _____ ולשחרור הפלטון _____ או הפלטון של מלכים _____. הבינו כי רק במדינה _____ הגאום יוכל לחיות חיים _____ .

מחנן מילים: באירופה בסוף המאה ה-18, הכנסייה, מלכים, להיות מצורכים בהחירת, מצורכות, ריבונות העם, מצב האפליה, מפלים את המיסים, מפלים פחות מיסים, לפויון בפני החוק, חופש, לכויות, לעם, חופשיים, השכל האנושי, מדינה עצמאית, המצב, בצמח, חוקים, ידע, עצמאות, זר, צריצים, עצמאית, חופשיים ולמען את לכויותיו.

הסבר למורה - מחסן מילים יכול להיות טכני, נשאר ללא תוצאות של פיתוח חשיבה- אבל אם מסבירים את ההיגיון בונים את השלבים בעזרת הסבר הקשרי להשגת המטרות, לאט, לאט מתפתח זיכרון - עם הרבה תרגול של המורה – כמנחה - ואז המוח מתחיל להתפתח בתחילה זיכרון לטווח קצר, אחר כך עובר לזיכרון לטווח ארוך, אסטרטגיות פסק זמן, מארגנים גרפיים, שאלות מנחות, מלמדים את התלמידים ליצור "מארגני שליפה" מהזיכרון לטווח ארוך לזיכרון לטווח קצר".

ב- תהליך החילון

עאלות חשיבה לתלמידים - מה אומר לכם המושג חילון? מה זה
השילוק להיות חילוני?

הנחיה למורה - מכאן חיבור קצר בין נקודות רלוונטיות שהציגו התלמידים לעולם הידע המופיע בטקסט ומכאן קריאה – הסבר - הוראה מכוונת ליצירת למידה.

תהליך החילון והשפעותיו על הופעת הלאומיות - מדובר בתהליך שבא בעקבות ההשכלה והתיעוש. רעיונות ההשכלה גרמו לירידה במרכזיותה של הדת בחייהם של האנשים, אמנם מוסדות הכנסייה המשיכו להתקיים, אולם הדת שהייתה מרכיב מרכזי בחיי הפרט ובמיוחד בכפרים, נעשתה שולית. ההגירה לערים בעקבות תהליך התיעוש, גרמו להתפרקות המסגרות החברתיות המסורתיות. צירוף התיעוש עם החילון גרמו לתחושות של ניכור וחוסר השתייכות לקהילה קבועה. כאן נכנס הרעיון הלאומי כגורם שיצר מסגרת חדשה להזדהות, כתחליף מסוים לחיי הדת הקהילתיים. התפתחות התחבורה והתקשורת הביאו להפצת הרעיון הלאומי כגורם המאחד בין השכבות השונות בחברה.

משימה

השג את המלים החסרות מתוך מחסן המילים:

תהליך החילון הוא תהליך שאם בעקבות _____, רציונות
_____ זרמו לירידה במרכזיות של _____ . המוסדות הדתיים
המשיכו _____ אך הדת כבר לא הייתה _____, ההכירה
לצרכים בעקבות _____ זרמו ל _____ ונזרה תחושה של
_____ לחיים בציר. השפעת החילון על התפתחות הלאומיות:
הלאומיות הפכה להיות ה _____ החדשה ל _____ כתחליף
לחיי הדת.

מחסן המילים: הדת, להתקיים, דבר מרכזי, ההשכלה, חוסר שייכות,
רציונות ההשכלה, זרות, התפרקות המסורות הישנות, המסורת, הלדחות
ושייכות, המהפכה התעשייתית.

ג- התנועה הרומנטית

שאלה למחשבה - מה הקשר בין תנועת ההשכלה לתנועה הרומנטית?

התנועה הרומנטית הופיעה בסוף תקופת המאה ה-18, במקביל להופעתה של תנועת
ההשכלה. אנשי תנועת הרומנטיקה, הציבו את חשיבותו של הרגש והדמיון, לעומת
ההשכלה שחיפשה את האנושי והכללי, הרומנטיקה חיפשה את הייחודי והפרטי.
ההשכלה שהעבירה ביקורת על מנהגי העבר והאמונה כי העתיד נושא עימו את
התקדמות המין האנושי. הרומנטיקה דגלה בשיבה אל העבר, בייחוד לימי הקדם בהם
חי האדם בהרמוניה עם הטבע. הרומנטיקה דגלה בשיבה אל העבר, בייחוד לימי הקדם
בהם חי האדם בהרמוניה עם הטבע.

לסיכום: שלושת המושגים יוצגו במארגן גרפי

הסבר למורה ולתלמיד: המארגן הגרפי, מאפשר לנו לפתוח דיון על דרכים ללמוד לארגן בדרך מקוצרת ידע, דרך מקוצרת המאפשרת לנו לארגן זיכרון - לאכסן אותו בזיכרון לטווח ארוך, המארגן הגרפי עוזר לנו לשלוף במהירות את הידע הנדרש נושא כולו. תרגול מחסן המילים, הקריאה והכתיבה בדרך זאת ישפיעו על יכולת שליפת המידע אותו ארגנו לידע במהלך השיעורים עד כה.

לסיכום - עד כה למדנו על שלושה מושגים חשובים למדנו אותם בהקשר היסטורי להתפתחות הלאומיות. אנחנו מתקדמים הלאה במסע היסטורי להבנת תהליכים היסטוריים שהשפעתם על תהליכים חברתיים וכלכליים השפיע ומשפיעה עד ימנו אלו.

שאלות לסיכום

1. בסיצורית אלו למדנו שלושה מושגים מרכזיים. ציין את שלושת המושגים ופרט מתוך הציכרון לפחות שני דברים שאתם זוכרים על המושגים הללו.
2. הסבר, כיצד תראה ההשכלה לצמיחת התנועות הלאומיות באירופה?
3. הסבר, כיצד ארט תהליך החילון לצמיחת התנועות הלאומיות באירופה?
4. הסבר, כיצד אראה התנועה הרומנטית לצמיחת התנועות הלאומיות?

הסבר למורה - חשוב שיש לעצור ולסכם את החומר עד כה ע למנת לחבר את הנושא הנלמד לנושא החדש וגם להווי שלנו. בדרך זאת יוצרים רצף לוגי שעוזר להפיכת מידע לידע- מעבר משינון להבנה... מאוד חשוב לכל תלמיד במיוחד לתלמידים שחסר להם ידע והם זקוקים בבת אחת למוד מושגים בהקשרים...

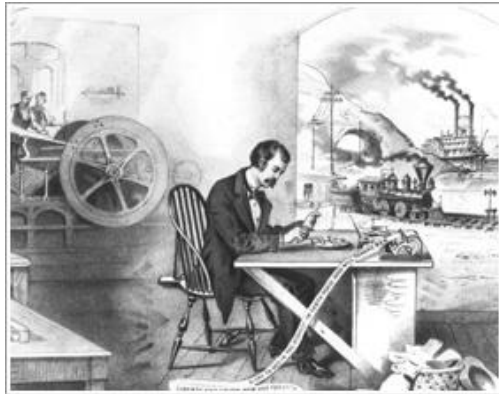
תהליכים חברתיים כלכליים שגרמו לצמיחת תנועות לאומיות באירופה במהלך המאה ה 19

המהפכה התעשייתית והחידושים הטכנולוגיים - השפעת המהפכה התעשייתית על הופעת הלאומיות

המהפכה התעשייתית הייתה מהפכה בדרכי הייצור. מהפכה שהחלה בבריטניה בסוף המאה ה-18 והמשיך באירופה במהלך המאה ה-19. הודות לפיתוח מכונות משוכללות שהופעלו על ידי מנועים עלה כושר הייצור. ייצרו כמות גדולה של מוצרים זהים בזמן קצר יחסית ובעלות נמוכה. הייצור התרכז בבתי חרושת בערים. המהפכה התעשייתית הובילה לתהליך של עיור- מעבר של המוני אנשים מאזורים כפריים אל הערים שבהם התרכזה התעשייה. בעקבות זאת השתנו החברה והכלכלה. הדבר גרם להתפוררות המבנה החברתי מסורתי שהתבסס בעבר על משפחה המתגוררת באותו מקום דורות רבים, כאשר כל אחד ידע את מקומו ולא הייתה ניידות חברתית. התפתחות התרופות והחיסונים הביאו לירידה בתמותת תינוקות ולגידול האוכלוסייה.

ההגירה לערים יצרה מצוקה. האנשים שחיו בעבר בערים, נותקו מן הטבע והקהילה שבה חיו נעלמה. הם חיפשו מסגרות חדשות להזדהות. בקרב האירופים נוצר צורך במוקד זהות חדש, במכנה משותף שייצור קשר ושייכות ביניהם, הלאומיות הייתה הדבק שחיבר בין האנשים והקנה לכולם תרבות משותפת. המודרניזציה של אירופה אפשרה את הפצת הרעיון והתרבות הלאומיים לכל שכבות האוכלוסייה. התפתחות

התחבורה (מסילות הברזל והרכבות). ותפוצתם הגוברת והולכת של עיתונים וספרים אפשרו העברה מהירה של רעיונות לכל התושבים (המצאת הטלגרף, טלפון, רדיו ושכלול מכונות הדפוס). הפנייה אל כולם באותה שפה לאומית והעיסוק בנושאים שנתפסו כנוגעים לכולם גרמו לאנשים להרגיש שהם בני לאום אחד. העלייה במספר האנשים גרמה לכך כי השליטים לא יכלו להתייחס לאוכלוסייה כמו בעבר והיו חייבים להעניק זכויות.

משימה לתרגול קריאה והבנה

הפעם את המשפטים

המהפכה התעשייתית היא מהפכה ה _____ שהחלה בסוף _____
 והתפשטה לצדק _____ . היא כללה פיתוח של _____
 וייצור _____ בלמך _____ מחינה כלכלית
 מרכז החיים הכלכליים צדק _____ . איכרים רבים _____
 והופכים לבני מצמד _____ . הם היצרו לצדק משום שם התרכזו
 וסם ניתן היה למצוא _____ .

המהפכה התעשייתית השפיעה על התפתחות הלאומיות בכך ש:

האיכרים שהיצרו לצדק _____ מהמסורות אליהן השתייכו בצדק.
 מהמסורת המוכרת של _____ . הם הרגישו
 וחוסר _____ . הם חיפשו מסורת _____
 ול _____ . עם רקע התפתחות ה _____ וה _____
 ניתן היה להפיץ את _____ בקלות. וכך ה _____ הפכה
 לצדק המאחד וה _____ בין ה _____ .

מחסן מילים: בריטניה, ארצות באירופה, מכונות שפאלו על קיטור ומחלה,
 המוני, קצר, היצרו לצדק, מצמד הפועלים, מפעלי התעשייה הרבים,

פרנסה, נותקו, דרכי הייצור, חיי הכפר, לרות, שייכות, לשייכות, לזהות, תחבורה, לציר, תקשורת רציונות, הלאומיות, לאומיות, המאה ה-18, מקשר, האנשים הצריכים ואחר כך גם הכפריים.

משימה לסיכום ומראש מיומנות קריאת שאף וכתובת תשובה

1. הצג מהי המהפכה התעשייתית.

2. הסבר כיצד השפיעה המהפכה התעשייתית על מציחת הלאומיות?

אירועים היסטוריים שהשפיעו על התפתחות התנועות הלאומיות באירופה

המהפכה הצרפתית 1789 - מהפכה זו קשורה למאבק של הבורגנות הצרפתית בסיוע האיכרים נגד זכויות היתר של האצולה של האצולה והכמורה ובשחיתות של המלכים ששלטו בצרפת. המהפכנים טענו כי הם מבקשים להקים שלטון שיפעל למען הכלל במקום השלטון הקיים הפועל למען שכבה אחת. כך במקום אסיפת המעמדות הוקמה האסיפה הלאומית שייצגה את כל המעמדות החברתיים בצרפת. המהפכנים הדיחו את המלך לואי ה-16 מכיסאו והוציאו אותו להורג בשלב מאוחר יותר. המהפכנים הקימו בצרפת שלטון-אסיפה הלאומית שהכירה בזכותם של התושבים בצרפת להיהפך לאזרחים שווים בזכויות ובחובות ללא הבדל מוצא, מעמד או רכוש, בזכותם להשתתף בהכרעות פוליטיות וכך העם הופך המקור החוקי לשלטון.

השפעתה של המהפכה הצרפתית על הלאומיות

הצהרת זכויות האדם והאזרח שפורסמה ב-26/8/1789 התייחסה לכל בני האדם באשר הם ולא רק לאזרחי צרפת. הצהרה זו הדגישה כי המקור לכל ריבונות או עצמאות היא האומה עצמה וכי תושבי צרפת אינם נתיני המלך אלא אזרחים שווים בפני החוק. ההצהרה שמה דגש על זכויות הפרט וערכי החירות והשוויון. רעיונות אלו היו תוצאה ישירה של תנועת ההשכלה והשפיעו באופן ישיר על מדינות באירופה. רעיונות המהפכה איימו למוטט משטרים מלוכניים נוספים באירופה והם חשו מאוימים נוכח רעיונות אלו. המהפכה הצרפתית הייתה ביטוי מובהק למאבק לאומי מלמטה. המהפכנים הקימו מוסדות נבחרים שייצגו את רצון בני האדם ויגנו על זכויותיהם.

דבר זה השפיע על מדינות נוספות באירופה שבהן היו משטרים מלוכניים, שם הדבר איים למוטט את הסדר החברתי הקיים.

כיבושי נפוליון והשפעתם על התפתחות הלאומיות - בעקבות המהפכה והקמת הרפובליקה הראשונה, נוצר אי סדר פוליטי בצרפת, בנוסף מדינות אירופה ניסו לפלוש לצרפת ולבלום את גל המהפכות, ניסיונות אלה נהדפו. את השלטון בצרפת תפס קצין צבא בשם נפוליון בונפרטה. נפוליון למרות היותו שליט יחיד אימץ את רעיונות ההשכלה.

כיצד השפיעו כיבושי נפוליון על התפתחות הלאומיות - נפוליון היה איש צבא שהביא לכיבוש שטחים נרחבים באירופה. בכיבושים אלו הוא הביא את רעיונות המהפכה, באמצעות חייליו: בדבר חופש שוויון ואחווה. הוא שחרר את התושבים מהעריצות ואי השוויון של הסדר החברתי הישן באירופה. הוא ביטל את הנסיכויות והממלכות שיצר הסדר הישן ובנה מדינות חדשות ומשטרים מודרניים הבנויים על עיקרון ההגדרה העצמית. הוא השפיע במיוחד על הגרמנים והאיטלקים שנשלטו על ידי האוסטרים ועורר בהם את הרגשות הלאומיים כנגד השלטון המדכא. יחד עם זאת כיבושי נפוליון פגעו בריבונות העמים והשליטה הצרפתית עוררה התנגדות, בסופו של דבר כיבושי נפוליון הפכו לכישלונות ונפוליון הובס ב-1815.

משימה לתרגול קריאה, הבנה וכתובה

המהפכה הצרפתית וכיבושי נפוליאון - הפילמו את החסר מתוך מחסן המילים.

שימו לב! חלק מן המילים חוזרות על עצמן.

המהפכה הצרפתית שהתרחשה ב-1789 הייתה תוצאה של מאבק בני
המערב ה _____ בסיוע האיכרים, כנגד זכויות היתר של
ה _____ וה _____ ובשיתות של המלכים _____.
המהפכה הלו הקימו את האסיפה _____ שייצגה את כל המצטרות
ה _____ בצרפת. המלך הודח _____ והוצא
האסיפה הלאומית הכירה בזכותם של _____, _____
ל _____, _____ בזכויות ובחובות, ללא ההבדלי
_____ , _____ או רכוש ובזכותם לקבוע את _____.

המהפכה הצרפתית השפיעה על התפתחות הלאומיות בכך ש:

הצרפתים פרסמו את הצהרת זכויות האדם והאזרח שדיברה אף
כאשר _____, ולא רק על אזרחי _____. הצהרה
זו הודיעה כי המקור לכל שלטון הוא _____. ההצהרה שמה דגש
על זכויות _____, וצרכים של _____. רציונות אלו הופצו
מחוץ לגבולות _____ כתוצאה מהתפתחות _____, וה
_____. רציונות אלה איימו למוטט מסטריט _____ באירופה
הצקבות רציונות המהפכה הצרפתית, צמיח רביט החלו _____
ולדרוש לצמצם _____ ו _____.

מחסן המילים: הבינוני, האצולה, הכמורה, הצרפתיים, הלאומיות,
החברתיים, מהשלטון, להורג, התושבים בצרפת, אזרחים שווים, מוצא,
השלטון, בני האדם, צרפת, הצט, האדם, שוויון, צרפת, התחבורה,
התקשורת, מלכנייים, להתמרד, חופש, עצמאות.

כיבושי נפוליון

נפוליון היה _____, שתפס את השלטון בצרפת
הצקבות חוסר יציבות השלטון בצרפת הצקבות המהפכה. הוא הפך
ל _____ למרות שלא היה ממסכת _____.
יחד עם זאת הוא אימץ את רציונות _____, _____,
בדבר שוויון בפני _____ וחופש. הוא הרחיב את
גבולותיה של _____ וכבש שטחים רבים.

כיבושי נפוליון השפיעו על התפתחות הלאומיות בכך ש:

חייליו של נפוליון הפיצו את רציונות ה _____ וה _____
כתוצאה מהתפתחות ה _____ וה _____. נפוליאון עצמו
שינה את הסדר _____ שהיה קיים בארצות שאותן _____.
בסופו של דבר, רציונות החופש והשוויון זרמו ל _____ עצמית
_____, להתקומם ולדרוש לצמצם _____. כך רציונות

תנועת _____ ורציונות המהפכה _____ הופצו על ידי _____ מחוץ ל _____ והביאו לכך שה _____ תתעורר בכל מקום וכי צמיח ידרשו לצמצם _____.

מחסן מילים: קצין צרפתי, קיסר, המלוכה הצרפתית, ההשכלה, המהפכה הצרפתית, שלטון החוק, צרפת, ההשכלה, המהפכה, החברתי, כהן, צמיח, עצמאות, נפוליון, לאומיות.

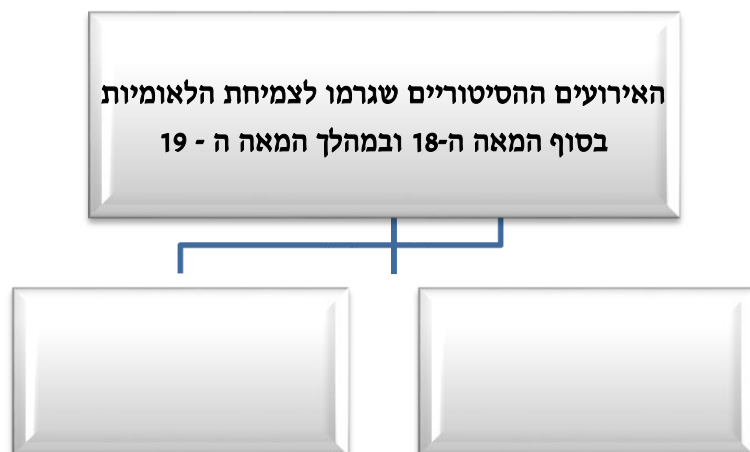
למורה - אחרי בדיקה משותפת של המשימה, התבוננות על הדרכי ההתלמידים עונים על השאלה, התיוחסות אישית וקבוצתית ליצירת הידע המשותף, נסכם בשאלות המביאות לידי ביטוי את כל מטרות היחידה כפי שהוצגו בראש היחידה.

1. הצג, מהי המהפכה הצרפתית?

2. הסבר, כיצד היא השפיעה על צמיחת הלאומיות?

3. הסבר, כיצד כיבושי נפוליאון השפיעו על צמיחת הלאומיות המודרנית?

4. השלם את הכרטיז הבא

לסיכום: מהם הגורמים שהביאו לצמיחתן של תנועות לאומיות באירופה במאה ה-19?

כיצד תרם לצמיחת תנועות לאומיות באירופה במאה ה-19?	הגורם
האנשים הבינו כי הם יכולים לשנות את גורלם בעצמם. הם נלחמו בכנסייה ובמלכים שדיכאו אותם. הלאומיות הייתה הקשר החדש במקום הכנסייה, המלוכה והאצולה. בעזרתה הם השיגו זכויות וריבונות בשאיפה להקים מדינות עצמאיות.	תנועת ההשכלה - תנועה רעיונית שצמחה באירופה ודיברה על כך כי אנשים צריכים לחשוב בעצמם ולא לתת לכנסייה לחשוב במקומם. ההשכלה דיברה על כך כי כל אדם יכול לשנות את גורלו.
האנשים שלא נתנו לכנסייה לנהל את אורח חייהם, היו זקוקים למסגרת חדשה של זהות ושייכות. המסגרת החדשה הייתה המסגרת של תנועות לאומיות שטיפחו את המאפיין התרבותי, חברתי ופוליטי.	תהליך החילון - בעקבות רעיונות ההשכלה שדיברו על כך כי אנשים צריכים לחשוב בעצמם ולא לתת לכנסייה לחשוב במקומם, החלו אנשים רבים לשנות את אורח החיים שלהם ולא נתנו לכנסייה לנהל את חייהם.
הרומנטיקה גרמה לכך כי לאומים יחפשו את העבר המשותף, את הסיפורים המשותפים, השפה המשותפת והמיתוסים וכך הקימו תנועות לאומיות.	תנועת הרומנטיקה - תנועה רעיונית שצמחה באירופה ודיברה על הקשר של אנשים לרגש ולדמיון.

<p>כיצד תרם לצמיחת תנועות לאומיות באירופה במאה ה-19?</p>	<p>הגורם</p>
<p>המעבר לערים גרם לאנשים רבים להתנתק מהמסגרות הקודמות שהכירו בכפרים. הם היו זקוקים למסגרת חדשה שתיתן להם תחושה של זהות ושייכות. רבים מהם למדו להכיר בעיר את רעיונות הלאומיות, וכך הקימו תנועות לאומיות. התפתחות מסילות הברזל והרכבות, התפתחות מכוונות דפוס שהפיצו עיתונים וספרים וכן הטלפון והרדיו הביאו לכך כי ניתן היה להפיץ את רעיונות הלאומיות לכל מקום במהירות רבה ולהקים תנועות לאומיות.</p>	<p>המהפכה התעשייתית ותהליך המודרניזציה - המהפכה התעשייתית הייתה מעבר מייצור ידני ביתי לייצור המוני באמצעות מכונות. דבר זה גרם להעברת החיים הכלכליים לעיר וצמצום החקלאות. בעקבות זאת החלה הגירה מוגברת של אנשים מהכפרים לערים. התפתחות התעשייה הביאה להתפתחות מסילות הברזל והרכבות ולהתפתחות מכוונות דפוס שהפיצו עיתונים וספרים במהירות ולהתפתחות אמצעי תקשורת: הטלפון והרדיו.</p>
<p>המהפכה הצרפתית הוכיחה לעמי אירופה כי ניתן לשנות את הסדר החברתי הישן שהיה קיים עד למהפכה הצרפתית, האזרחים יכולים לדרוש זכויות ולשנות את השלטון. רעיונות המהפכה היו רעיונות כלל עולמיים שגרמו לעמים רבים באירופה להקים תנועות לאומיות. בכיבושיו נפוליאון הביא את רעיונות המהפכה הצרפתית ועמים שהוא כבש, החלו לדרוש עצמאות והרצון להקמת מדינה ריבונית.</p>	<p>המהפכה הצרפתית וכיבושי נפוליאון - המהפכה הצרפתית הביאה לשינוי השלטון בצרפת, העם קבע מי יהיה בשלטון. רעיונות המהפכה היו: כל בני האדם נולדו שווים, לכולם יש חופש לחיים ולרכוש וכולם צריכים להילחם למען ריבונות העם. נפוליאון בכיבושיו הפיץ את רעיונות המהפכה הצרפתית ויצר שינויים חברתיים ופוליטיים בארצות שכבש.</p>

לסיכום:

1. ציין את אורמית השפיעו על צמיחת האומיות האודרנית

2. רשום בעמודות את האורמית צמיחת תנועות לאומיות באירופה

במאה ה-19

אירועים

1. _____

2. _____

תהליכים חברתיים-כלכליים.

1 _____

רעיונות:

1. _____

2. _____

3. _____

פרק שני: התנועה הלאומית היהודית המודרנית ומאפייניה

רציונל: יחידה זו במהותה הנה הבנת המושג לאומיות כמושג ליבה להבנת התנועה הציונית. הנחת העבודה ליחידה זאת, שהבנת מושג הלאומיות ומושגי המפתח שהתפתחו בחברה היהודית, הם תנאי מקדים להבנת ההתפתחות ההיסטוריה של התנועה הציונית שהתפתחה על רקע התפתחות התנועות הלאומיות באירופה. תוכן המושגים משולבים בפיתוח הבנה היסטורית של הבנת מושג בהקשר משמעותיים מאוד בהוראת יחידה זאת.

ליחידה כולה מספר מטרות:

- לגבש עולם ידע מושגי רלוונטי להבנת התקופה - מושגים כגון: לאומיות, חילון, תנועת השכלה, אמנציפציה ואנטישמיות.
- לתרגל קריאה והבנה של טקסטים רלוונטיים לנושא "הגורמים להתפתחותה של התנועה הלאומית היהודית".
- לפתח הבנה תבניתית של סיבה ותוצאה, גורמים שמשפיעים על..יוצרים את...
- ללמוד לעבד מידע ברמה של תרגום מטקסט - השלמת מילים.
- לתרגל מיומנות של הבנת שאלה - דגש על מילות מפתח להבנת השאלה.
- לתרגל למידה והבנה של מארגנים גראפיים כגון תמונה, מפה, תרשימים וכו.
- לתרגל מיומנות חשיבה כגון: הבנת מושג בהקשר לתקופה ולסביבה, השוואה, ארגון תבניות לזיכרון, הסקת מסקנות וכו'.

חשיבה מטה קוגניטיבית - התכנים של יחידה זאת הם בעלי ערך בשתי רמות. הרמה האחת מפגש עם עולם תוכן הכולל מושגים, דמויות, אירועים, מקומות ותפיסות חשובות להבנת המהות של הקמת מדינת ישראל כמדינה ציונית. הרמה השנייה, היא אמצעי לפתח מודעות למרכיבים לימודיים בעלי השפעה על פיתוח למידה יעילה בעלת ערך לפיתוח מסוגלות הנדרשת ללמידה יעילה, בעלת ערך לאדם משכיל ובכך מהווה מפתח להצלחה. לכן, חשוב בכל שיעור להעלות למודעות את התכנים, המושגים ומטרת השיעור כמהות וכאמצעי לא רק להצלחה בבחינות, אלא כמפתח ללמידה השמה דגש על התפתחות נורמות למידה, מיומנויות חשיבה כמו גם ערכים בעלי השפעה על התפתחות זהות יהודית משכילה ובעלת תודעה היסטורית רלוונטית לחיים שלנו בארץ ישראל. חשוב בצורה של הוראה ספיראלית לקיים שיח פרשני משתף ומכבד על משמעות שתי הרמות ובכל שיעור לראות נדבך נוסף להפנמת האסטרטגיה והתוכן. המשימות כולן בנויות במדרג המכוון להשגת המטרות. מודעות למטרות הן

שלב בסיסי להפנמת התהליך הלימודי וליצירת מוטיבציה להתפתחות כבוגר הלומד באופן עצמאי יעיל ומכוון להצלחה.

המלצה למורה: לתכנן את השיעורים בדרך שתאפשר למורה להקדיש את הזמן הנחוץ להתפתחותה של למידה שיתופית מלווה שיח על האסטרטגיה והמטרה של השיעור וזאת כדי לאפשר לתלמידים להתקדם ולפתח את מסוגלות התלמידים ללמוד מתוך הבנה ולהתקדם להצלחה. ניתן להוסיף מטרות בהתאם להכרות עם הכיתה וקבוצת הלומדים. חשוב לזכור הדיון במטרות הוא בעל ערך לפיתוח מוטיבציה וחשיבה.

נושא השיעור: הגורמים לצמיחתה של התנועה הלאומית היהודי

מטרת השיעור ברמת התוכן: שהתלמיד יבין מהם הגורמים לצמיחת התנועה הלאומית היהודית.

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: אמנציפציה, אנטישמיות.

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתובת תשובה – דגש על מילות שאלה.

מטרת השיעור ברמת אסטרטגיה למידה: קריאה והבנה של טקסט.

הסבר לתלמיד: לפניך טקסטים הדנים בגורמים לצמיחתה של התנועה הלאומית היהודית המודרנית באירופה. קרא את הקטעים הבאים לנושא ולמושג התעוררות הלאומיות באירופה וענה על השאלות בהמשך.

1. התעוררות התנועות לאומיות באירופה

במאה ה - 19 הייתה התעוררות לאומית של עמים שהיו תחת שלטון דיכוי של אימפריות. לדוגמא, היוונים שמרדו בתורכים, והאיטלקים שמרדו באוסטרים. כמו כן היו גם מאבקים לשוויון זכויות כפי שהיה בצרפת באירועי אביב העמים ב-1848. תהליכים אלה השפיעו על אישים בעם היהודי כמו הרב אלקלעי שהיה עד למלחמות השחרור של עמי הבלקן בעות'מניים ומשה הס שראה את מלחמות השחרור של האיטלקים באוסטרים. הם טענו כי על היהודים לקחת את גורלם בידיהם כפי שעשו עמים אחרים, ולהיאבק למען חזרה לארץ ישראל. אלקלעי פעל למען התיישבות חקלאית בארץ ישראל ומשה הס דיבר על הקמת מדינה ליהודים בארץ ישראל, בעזרת מדינות אירופה.

כיצד השפיעה התעוררות הלאומיות באירופה על צמיחת התנועה הלאומית היהודית?

2. השפעת תנועת ההשכלה ותהליך החילון בעם היהודי

עד למאה ה-19 חיו כל היהודים בקהילות נפרדות משאר האוכלוסייה. הדת הייתה מרכז החיים היהודיים. תחומי העיסוק הוגבלו לרוכלות, הלוואה בריבית. מעמד החוקי היה נחות לעומת האוכלוסייה הנוצרית. בעקבות תנועת ההשכלה הכללית שהעמידה את האדם במרכז, הושפעו בעיקר, יהודים ממערב אירופה שם הייתה פתיחות לרעיונות ההשכלה ורצו לקדם את מעמד היהודים בחברה, ודרשו זכויות ליהודים. יהודים אלה ניסו להתקרב לחברה הכללית, וכך הדת כבר לא הייתה מרכז החיים שלהם ולזאת קוראים חילון. ההשכלה והחילון בעם היהודי הביאו את היהודים למחשבה שהם יכולים לשנות את מצבם בעצמם ולא לחכות לימי המשיח כדי לחזור לארץ ישראל.

כיצד השפיעה תנועת ההשכלה ותהליך החילון בעם היהודי על צמיחת התנועה הלאומית היהודית?

3. השפעת האמנציפציה

בעקבות המאבק לקבלת זכויות לעם היהודי ובעקבות המהפכה הצרפתית ניתנה ליהודים אמנציפציה - "שוויון זכויות". מעמד המשפטי הפך להיות מעמד זהה למעמד האוכלוסייה הנוצרית והם הפכו לאזרחים שווים. כך נפתחו בפניהם תחומים שבעבר לא יכלו להשתלב כמו מקצועות חופשיים (עורכי דין, עיתונאים), ומעבר למקומות מגורים מחוץ לקהילות.

האמנציפציה של היהודים במדינות אירופה נטעה תקוות בקרב הצעירים ומשכילים יהודים ששאפו להתערות בסביבתם. הם קיוו כי בהשפעת האמנציפציה תתפתח חברה חדשה שלא תפלה בין אזרחיה בגלל אמונתם, והם יזכו לזכויות אזרח מלאות ויוכלו להשתלב בחברה. **אבל** המציאות שהתוותה הייתה סבוכה ועוררה קשיים גם בחברה הכללית וגם בחברה היהודית. רעיונות השכלה והאמנציפציה לא היכו שורשים בקרב אזרחי המדינות. הם לא היו בשלים לקבל את השינוי במעמד החוקי והמשפטי של היהודים, והתקשו לקבל את היהודים אזרחים שווים זכויות.

לפני היהודים בני דור האמנציפציה. בהשפעת קשיים אלה קם בחברה היהודית מיעוט שביקש למצוא פתרון לאומי. מיעוט זה סבר כי ניסיון האמנציפציה הוכיח שהחברה הנוצרית אינה יכולה להשלים עם שוויון האזרחי של היהודים. מקשיי האמנציפציה הסיק אותו מיעוט, כי הפתרון למצוקת הקיום של העם היהודי לא יוכל להתקיל במדינות שיהודים יושבים בהן, הואיל ויהודים תמיד ייתפסו כזרים בעיני סביבתם. ניסיון האמנציפציה אף לימד כי יהודים אינם יכולים לסמוך על אחרים - "על חסד העמים" וכי על היהודים לפעול למען עצמם בכוחותיהם. מיעוט יהודי זה הבין, כי אין בכוחם של רעיונות הקדמה והשכלה לבטל את העיוניות של החברה כלפיו ולכן חיפש פתרון לאומי...מדינה מיוחדת ליהודים. (מתוך "מסע בזמן, לאומיות במבחן", הוצאת מטח עמ' 53 ו 54).

*א. האט כדי להשתלב כאזרחים שווים זכויות, עליהם לקבל את עקרונות
הלאומיים של האוכלוסיות הקרובות?*

ב. האם יוכלו לאמץ את הערכים הלאומיים של החברה הספרדית? האם יתקו מן התרבות היהודית ומן הדת היהודית?

השפעת האמנציפציה - ענה על השאלות הבאות:

1. מהי אמנציפציה? סמן בצבע את 2 התשובות הנכונות:

- א. שחרור שניתן לכל אדם: שחרור של אסיר מהכלא וכדומה.
- ב. כתה לכוונת, שהצניק היהודים באירופה שוויון לכוונת חוקי ומלא, לכל כף הטבלה.
- ג. תנועת שחרור לאומית השואפת לשחרור פוליטי וחברתי.
- ד. שחרור, בעיקר של מיצוט, מהטבלות והצנקה לכוונת שוות לו כמו לכל האזרחים.

2. לפני משפטים המתייחסים להשפעת האמנציפציה על צמיחת התנועה הלאומית היהודית.

סמן: נכון / לא נכון

- א. האמנציפציה, נטעה תקווה בלב היהודים, שהם יכולים להיות חלק מהחברה האירופאית, והם יוכלו לקבל לכוונת אזרח מלאות, ויכלו להשתלב בחברה. נכון / לא נכון
- ב. במציאות, החברה הנוצרית לא קיבלה את היהודים ורדפה אותם - אנטישמיות. נכון / לא נכון
- ג. החברה הנוצרית קבלה את היהודים כאזרחים שווים לכוונת. נכון / לא

נכון

ד. ההצלחה של האמנציפציה, נראה ליהודים לרבות להצטרף לתנועה הציונית. נכון / לא נכון

ה. כתוצאה מהאכזבה מהאמנציפציה, החלו היהודים לחשוב על פתרון אחר - פתרון לאומי, והוא הקמת מדינה מיוחדת ליהודים. נכון / לא נכון

3. השלימו את הטבלה, לפי הכתוב בקטע מהמילה אצל

הקשיים שצוררה האמנציפציה בחברה היהודית	הקשיים שצוררה האמנציפציה בחברה הכללית
	אזרחי המדינות לא היו _____ (מוכנים) לקבל את השינוי במצבם החוקי והמשפטי של היהודים, והתקשו לראות בהם אזרחים שווים _____

4. קשיי האמנציפציה הביאו מיצוט בחברה היהודית לחפש אחר פתרון לאומי. מיצוט זה הביא ל- 3 מסקנות. השלימו אותן בתרשים שלפניכם (היצלרו במילות המפתח).

שאלות לסיכום וארסון ליכרון על סמך ידע מצטבר

1. הסבר מהי אמנזיפציה?

2. הצג כיצד השפיעה האמנזיפציה על היהודים ?

3. הסבר כיצד השפיעה האמנזיפציה על צמיחת האומות היהודית
המודרנית?

4. השפעת האנטישמיות המודרנית

קרא את הקטעים הבאים נסה להבין ולחשוב על המושג אנטישמיות ומשמעותו על החברה היהודית

בעבר, יהודים נרדפו בשל מוצאם הדתי. בעקבות המהפכה הצרפתית, לא ניתן היה להפלות יהודים על רקע דתי. בעקבות האמנציפציה מתפתחת שנהא מסוג חדש שנקראה אנטישמיות מודרנית.

בשנות ה-70 של המאה ה-19 החלו להופיע במדינות שונות במרכז אירופה ובמערבה גילויי אנטישמיות. גילויים אלה מכונים בשם "האנטישמיות המודרנית". המושג "אנטישמיות" נטבע לראשונה בתקופה זאת בגרמניה על ידי יהודי מומר בשם וילהלם מאר (1819-1904) - בחוברת שכותרתה "ניצחון היהדות על הגרמניות" שהוציא לאור בשנת 1879. המושג אנטישמיות פירושו: נגד העמים השמיים. אמנם קבוצת העמים השמיים כוללת - פרט ליהודים - גם את הערבים, אבל מלכתחילה התייחס מושג זה ליהודים בלבד. החוברת שפרסם וילהלם מאר הייתה לרב מכר, ובתוך כחצי שנה הודפסו 12 מהדורות שלה. בחיבורו טען מאר כי היהודים השתלטו על גרמניה: על הפרלמנט, על מערכת המשפט, על הכלכלה ועל העיתונות. את דעותיו האנטישמיות פרסם מאר גם בעזרת עיתון שהפיץ תעמולה אנטי-יהודית. הוא אף הקים ארגון אנטי-יהודי - "הליגה האנטישמית" - שמטרתו לדבריו: "להציל את מולדתנו הגרמנית מיהוד גמור". הטיעונים שהעלה וילהלם מאר בחיבורו נגד היהודים, ודרכי הפעולה שנקט - פרסום הדברים בדפוס והקמת ארגון - מאפיינים את האנטישמיות המודרנית.

לאנטישמיות המודרנית קדמה שנהא מסורתית ליהודים, שאותה טיפחה הכנסייה הנוצרית. בימי הביניים הופיעו עלילות נגד היהודים, ובמרכזן עלילת הדם שבה האשימו את היהודים ברצח נוצרים, בעיקר ילדים, ובשימוש בדמם לצורכי פולחן. שנאת היהודים המסורתית אף הציגה את היהודי כסוחר המתעשר מניהול עסקיו במרמה, וכמלווה בריבית העוֹשֵׂק את שכניו הנוצרים.

ביטוייה של האנטישמיות:

- א. הקמת מפלגות אנטישמיות.
 - ב. הפצת ספרים אנטישמיים.
 - ג. הפצת קריקטורות בעיתונות.
 - ד. פגיעות פיזיות ביהודי רוסיה שהממשלה עמדה מאחוריהן והתפתחות תורת הגזע שהיא הבחנה בין היהודים לבין שאר העמים על בסיס ביולוגי.
- התפתחות האנטישמיות הביאה את היהודים למחשבה שלא ניתן לשנות מצב זה וכי יש לחפש פתרון לאומי. חשוב לציין כי רק מיעוט מהעם היהודי חשב בדרך זו.

המשימה: קרא את הקטע השפעת האנטישמיות המודרנית והשלימו את המילים החסרות:

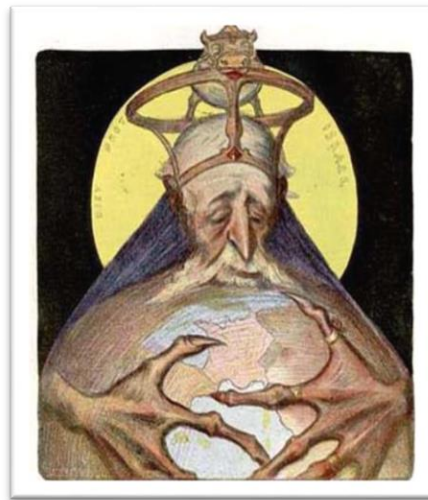
אנטישמיות = אַנְטִי + שְׂמִיּוֹת, כלומר: _____ הצמים השמיים.

קבוצת הצמים ה _____ כוללת את היהודים ואת ה _____,

אולם המושג 'אנטישמיות' התייחס ל _____ הלבד ומשמעו:

שנאת העם היהודי.

א. ציורו בתמונה המופיעה (כריכת ספר).

ה. הסבר כיצד מוצג בה היהודי

ד. שאף לסיכום:

הסבר מהי אנטישמיות?

הסבר כיצד התעוררות האנטישמיות צודדה את צמיחת הפאואניות היהודית?

לסיכום הפרק

שאלות אתגר

א. הצג שני טורמים לצמיחתה ולהתארכנותה של התנועה הציונית כתנועה לאומית של העם היהודי.

ב. הסבר כמה סייצ כל אחד מטורמים אלה להתפתחות התנועה הציונית באירופה.

ודיון מסכם - חזרו לשאלה בה פתחנו את היחידה - כתבו מהליכרון אינה מושגים למדתם במהלך היחידה, וכתבו שני דברים חדשים שלמדתם על המושג "התנועה הלאומית היהודית" השוו לתשובה שכתבתם בשאלה המנחה שפתחה את היחידה בנושא. מה לדעתכם זרם לכך לפתח ידע כפי שפיתחתם מהשיצור הראשון לשיצור האחרון בנושא?

נושא השיעור: הרצל מהתבוללות ל"ציונית"

מטרת השיעור: להבין את פועלו של הרצל בהקמת התנועה הציונית

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: בעיה לאומית, פתרון לאומי, אנטישמיות לפי הרצל, להבין כיצד הגיע הרצל לתפיסתו הציונית.

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתובת תשובה - דגש על מילות שאלה.

רקע: קווים לדמותו של הרצל

הרצל, נולד בשנת 1860 בבודפשט למשפחה יהודית מתבוללת והתחנך על ברכי התרבות הגרמנית, שאותה העריץ. בהיותו בן 18, עקרה המשפחה לווינה. בבירת הקיסרות האוסטרו-הונגרית החל בלימודי המשפטים. תקופת לימודיו תרמה להעשרת עולמו הרוחני וקרבה אותו לראשונה בחייו אל גילוייה של האנטישמיות .

בווינה של שנות השמונים, נשמעו דיבורים על "בעיית היהודים" וקול המתנגדים לאמנציפציה, שניתנה ליהודים, הלך וגבר. יהודי מתבולל כהרצל היה באוקטובר 1891 נשלח הרצל לפריס כשליח עיתון. שהייתו בבירת צרפת אפשרה לעיתונאי הצעיר להתבונן מקרוב בגילויי שנאת היהודים במדינה, שהתפארה על היותה הראשונה באירופה להסיר את ההפליה מעל היהודים. בין גילויי השנאה בלטו כתביו האנטישמיים של אדוארד דרימון, שהטיל על היהודים את האשמה בתבוסותיה הצבאיות של צרפת. באווירה זו התגבר בתודעתו של הרצל הצורך להבין את בגורמים לשנאת היהודים כצעד ראשון לפתרון של הבעיה.

משימה למטרת תרגול מיומנות קריאה והבנה של טקסט

חשיבה מטאקוגניטיבית - מיסוד נורמה של קריאה מלווה בכתובה מעלה למודעות את החשיבות של אסטרטגית קריאה ממוקדת בדמות מרכזית בעלת משמעות להבנת אירוע בעל משמעות היסטורית.

המלצה למורה: לפתח שיח משתף ומכבד על משמעות האסטרטגיה הנבחרת (שילוב כתיבה בתהליך הקריאה), ככל שהתלמידים יפתחו מודעות לקשר בין האסטרטגיה הנבחרת לבין פיתוח מיומנות קריאה לייעול הלמידה וקידום

ההצלחה יש סיכוי שיפנימו ויישמו נורמה זאת של קריאה גם ללא תלות במורה. דיאלוג פרשני מכבד ומשתף ללא שפיטה בתהליך הלמידה הוא הבסיסי להפנמה ויישום הנדרש כדי להפוך את הנורמה להרגל ודרך למידה עצמאי.

המשימה: קרא את הקטע "קוים לדמותו של הרצל" אחרי קריאה ראשונית של הקטע הבא:

הרצל מספקת יהודית. בצעירותו הרצל נחשף לדילויי _____.
כציתונאי בצרפת הרצל נחשף לאנטישמיות למרות שהיהודים הייתה

אחרי שהתלמידים ענו חשוב לבדוק שענו תשובות נכונות ומכאן להמשיך את הקריאה - הסבר מקדים על המושג מסקנה: חשוב להדגיש את המשמעות של הבנת המסקנה של הדמות המופיעה בקטע. (במקרה זה הרצל - הבחנה בין מסקנה שלי בקריאת קטע לבין מסקנה של הדמות המופיעה בקטע - פעילות חשיבה חשובה.

התסיסה בצרפת הגיעה לשיאה במשפט דרייפוס. המשפט ותוצאותיו זעזעו את הרצל והוליכוהו לאפיקי תחושה ומחשבה חדשים. משפט דרייפוס סימל עבור הרצל את חוסר התקווה שבאמנציפציה ואת הצורך להציע פתרונות שונים בתכלית, כדי לפתור מיסודן את בעיותיו של העם היהודי. הזעזוע הוליד את הרצל לפתרון הלאומי. משפט דרייפוס שכנעו סופית, שלא תהיה תקומה לעם ישראל ע"י טמיעה, אמנציפציה או הגירה. המסקנה, שאליה מגיע הרצל היא שיש פתרון קיצוני, אשר יפריד בין הרודף לנרדף.

המשימה: שלם את הקטע הבא:

בצקבות דילויי האנטישמיות הרצל הייצ למסקנה e _____

הרצל, ראה בציונות היהודים שאף לאומית, המחייבת פתרון מדיני בהסכמתם ובתמיכתם של צמי התרבות. לדעתו, כל עוד ימשיכו היהודים לחפש פתרונות אחרים, כמו התבוללות, נישואי תערובת והכירה, תתמיד האנטישמיות על השפעותיה החברתיות, הכלכליות והתרבותיות. האנטישמיות, לדעת הרצל, נובעת מצטק קיומו של מיצוט יהודי הנחשב ל"אויב זר". הרצל

הבין שהבעיה האנטישמית היא בעצם מצב קסמי, שהדרך היחידה לצאת ממנו היא שחרור היהודי מן המצב האנטישמי צ"י שחרור הצולט האנטישמי מן היהודי, דהיינו יש להצניק ליהודים מדינה ריבונית.

המשק מימיה:

_____ הצעתו של הרצל _____ ולכן

מימית סיכום: לקטע למטרות תראול הבנה, ליכרון, וכתובת תשובות.

חשיבה מטה קוגניטיבית - בעוד שהחלק הראשון של המשימות כוון למיסוד נורמה של קריאה מלווה כתיבה, משימת הסיכום ממוקדת ביישום מיומנות של כתיבה המשקפת הבנת הנשאלות, ידיעה והבנה של התוכן אליו מתייחס השיעור: "הרצל מהתבוללות לציונות".

המלצה למורה: כדי להפוך את האסטרטגיות של קריאה וכתובה לנורמה שתהפוך להרגל ודפוס למידה מופנם מיושם בכל תהליך למידה, חשוב לקיים שיח עם התלמידים על ההבדלים בין הסוגים השונים של המשימות, חשוב להעלות למודעות את החשיבה המטא קוגניטיבית העומדת מעל תכנון המשימות. שיח משתף ומכבד ולא העברת הוראות יקדם את פיתוח המסוגלות הנדרשת ללומד עצמאי יעיל ומצליח.

אאלות: קרא אחד את הקטע וצנה על האלות

1. הסבר, איך נחשף הרצל לראשונה לאנטישמיות?

2. הצד, כיצד השפיע פרשת דרייפוס על הרצל?

3. הסבר, מהי "קצוות היהודים" לפי הרצל?

4. הסבר, ממה נובעת האנטישמיות לפי הרצל וכיצד ניתן להתמודד איתה?

5. הצג את הפתרון, שמציע הרצל ל"קצוות היהודים".

אחרי שהתלמידים ענו חשוב לבדוק אם מילות השאלה: "הצג", "הסבר" הופנמו והאם התלמידים בססו את התשובות על פי הטקסט. כמו כן, חשוב לבדוק את ההתקדמות בפיתוח זיכרון אחרי שלב הקריאה וההבנה.

נושא השיעור: ספרו של הרצל "מדינת היהודים".

מטרת השיעור: להבין את תוכנו של הספר "מדינת היהודים".

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: להכיר את הרעיונות של הרצל כפי שכתב בספרו "מדינת היהודים".

המשך הדיון במושגים: אנטישמיות, אמנציפציה בעיה לאומית פתרון לאומי.

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית, מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתבת תשובה – דגש על מילות שאלה, תרגול שאלות מקור.

צעדו הראשון של הרצל כדי לקדם את רעיון של בעיית היהודים: פנייה לעשירי העולם היהודי, הברון הירש והברון רוטשילד. הוא האמין, כי הם יספקו את הסכום הדרוש לרכוש טריטוריה מתאימה ולממן את ההגירה. שניהם דחו את הרצל, שנראה להם כ"מטורף".

צעדו השני – ב- 1896 פרסם הרצל את ספרו "מדינת היהודים".

צנה על האלות האלות:

הרצל כעל השתי דרכים כדי להוציא לפועל את רציונותיו:

1. _____
2. _____
3. _____

הבעיה היהודית היא בעיה לאומית, ולכן רק פתרון הוא פתרון מדיני.

הספר יצר גם את תודעה הראשונה אל דעת הקהל הבינלאומית. בתכניתו של הרצל לא היו חידושים. לניתוחו של הרצל על סיבות האנטישמיות בדור שלאחר האמנציפציה קדמו ניתוחיהם, החריפים לעתים לא פחות, של הס, ליליינבלום ופינסקר. אולם למרות שהפתרון הלאומי הציוני הועלה שנים רבות לפני הרצל, לא הצליחו הוגי הדעות הללו לשכנע את המוני העם באמיתותו ובסיכויי הגשמתו. הרצל הצליח להפיץ את הרעיון ושכנע רבים להגשימו.

בנימין זאב הרצל (1860 - 1904) והחיבור "מדינת היהודים"

בעיית היהודים

- א. היהודים סובלים מאנטישמיות. האנטישמיות לעולם לא תיפתר.
- ב. ההגירה אינה פותרת את בעיית האנטישמיות, היא מגיעה לכל מקום שבו נמצאים יהודים.
- ג. האמנציפציה לא פתרה את האנטישמיות אלא הביאה לגילויים אנטישמיים חדשים.
- ד. בעיית היהודים היא בעיה לאומית ולא בעיה כלכלית או דתית.

הפתרון לבעיית היהודים

- א. היהודים הם עם ולכן צריך להיות להם פתרון לאומי טריטוריאלי (צריכים שטח משלהם) הטריטוריה יכולה להיות ארץ ישראל או ארגנטינה. הרצל חשש מתגובת העות'מאניים ולכן לא דיבר רק על ארץ ישראל.
- ב. בעיית היהודים היא בעיה בינלאומית ולכן תיפתר בצורה בינלאומית, מעצמות אירופה יתנו את הסכמתן להתיישבות יהודית. במיוחד אם זו תהיה בארץ ישראל, היהודים יפתחו את הארץ.
- ג. רק אישור חוקי להתיישבות יהודית בארץ ישראל יוכל לעזור ליהודים. כך הוא הביע את התנגדותו לדרך שבה התקיימה העלייה הראשונה, ללא אישורים בינלאומיים וקרא לה עלייה של הסתננות.

העם את המשימה הפאה:

פציות היהודים:

הפתרון:

מיקום טריטוריאלי והסגר

מדוע מדינות הצולט יצטרו

לשם השגת הפתרון יקומו שני גופים:

1. גוף מדיני, שייצג את היהודים וינהל משא ומתן להשגת הטריטוריה - "אגודת היהודים".
2. גוף כלכלי-שידאג להעביר את רכוש היהודים לארץ ישראל וידאג לעליית היהודים - "חברת היהודים".

דמות המדינה שתקום

מדינה שוויונית, עם דגל של 7 כוכבים (7 ימי עבודה בשבוע), צבא קטן לשם שמירה על הסדר.

1. צנה על השאלות הבאות

הצג מהי אגודת היהודים?

הצג מהי החברה היהודית?

הצג איזה אופי תהיה למדינת היהודים לפי הספר "מדינת היהודים"

2. סמן בציטוף נכון או לא נכון

1) התפתחות האנטישמיות הביאה את היהודים שרצו להצטרף לתנועה הציונית למחשבה שהם חייבים לשנות את התנהגותם על מנת שיכולו להשתלב בחברה. נכון / לא נכון.

2) הפתרון לאנטישמיות, לפי הרצל, שהיהודים כצט ישתלבו בתוך המדינות שהם חייבים בהם. נכון / לא נכון

3) התפתחות האנטישמיות הביאה את היהודים הציונים למחשבה שאין לאנטישמיות פתרון בתוך המדינות שהם חייבים בתוכם. נכון / לא נכון.

4) הפתרון לאנטישמיות, לפי הרצל, הוא פתרון לאומי, שיש להצניק ליהודים מדינה ריבונית. נכון / לא נכון.

תרגול אגרות מקור

בעיית היהודים ופתרונה על פי הרצל :

1. קרא את הקטע הבא, וצנה על שני הסעיפים האחריו:

"...שאלת היהודים קיימת ועומדת...מצוקת היהודים איש לא יכחישנה. שאלת היהודים קיימת בכל הארצות בהן חיים היהודים במספר ניכר ואם מעט.. הרדיפות אופי שונה להן לפי ארצות וחוגי חברה שונים... העמים שבתוכם יושבים יהודים, הינם כולם כאחד, במבוש או שלא במבוש, אנטישמיים" (מתוך "מדינת היהודים" בנימין זאב הרצל, 1896).

א. הסבר על פי הקטע, מהי בעיית היהודים באירופה, לפי דעתו של הרצל?

ב. הצג את ההצעה של הרצל לפתרון הבעיה

ג. הצג שני ממצאים שהרצל הציע להקים (הספרון) כדי להשיג את הפתרון לבעיית היהודים באירופה.

נושא השיעור: הקונגרס הציוני הראשון בבאזל 1897.

מטרת השיעור: להבין כיצד מטרת הקונגרס הציוני מקדמים את רעיון מדינת היהודים.

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: "קונגרס באזל", "תוכנית באזל".

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתובת תשובה - דגש על מילות שאלה, מדרש תמונה, קטע מקור.

הקונגרס הציוני הראשון בבאזל 1897

הקונגרס הציוני הראשון, מתכנס בעקבות פרסום "מדינת היהודים" וניסיונותיו של הרצל לשכנע מנהיגי מדינות וראשי קהילות יהודיות לתמוך ברעיון מדינת היהודים ובעקבות הכישלון, בפנייה לעשירי היהודים ולעם היהודי באמצעות העיתון "העולם" שבו הפיץ את רעיונותיו בקרב הקהילות היהודיות.

מטרות כינוס הקונגרס:

- א. לאחד את העם היהודי.
- ב. לדון ביחד בפתרון כולל לבעיית היהודים.
- ג. להביא לידיעת העולם את בעיית היהודים בניסיון לפתור אותה (הבאת עיתונאים, קיום קונגרס במרכז אירופה באולם מפואר ולבוש חגיגי של המשתתפים - 200 נציגי אגודות ציוניות).

תוכנית באזל - המטרה והאמצעים להשגת המטרה

המטרה - הציונות שואפת להקים לעם ישראל בית מולדת בארץ ישראל מובטח לפי משפט הכלל.

הפעם את הקטע הפא:

בְּקוֹנְרֵס בִּאֵלֶף נִקְבְּעָה מִטְרַת הַצִּיּוֹנוֹת וְהִיא : " _____ מִאֲמַת
לְהִקִּיט לְעַם יִשְׂרָאֵל _____ בְּ _____ , מִוִּטְח
לְפִי _____ ."

הסברים לניתוח המטרה של התנועה הציונית

היהודים הם עם, בית מולדת ולא מדינה כי חוששים מתגובת העות'מנים ששלטו בארץ ישראל.

בית מולדת - מקום שבו יוכלו היהודים לבוא בהמוניהם ולהתיישב בו.

משפט הכלל - הסכמה בינלאומית. ארץ ישראל היא מטרת העל של התנועה הציונית.

המשך תוכנית באזל:

האמצעים להגשמת המטרה:

- א. פיתוח הארץ ויישובה על ידי יהודים עובדי אדמה- כלומר ציונות מעשית לארגן עלייה והתיישבות.
- ב. טיפוח הרגש וההכרה הלאומית-כלומר ציונות רוחנית, טיפוח התרבות הלאומית היהודית.
- ג. פעולות הכנה אצל הממשלות-כלומר ציונות מדינית, קבלת אישור חוקי ממשלות להתיישבות יהודית חוקית בארץ ישראל.
- ד. ארגון כלכלי של העלייה- הכוונה להתארגנות כלכלית לקראת עלייה בכל מקום בו יושבים היהודים.

כתבו מהם האמצעים בהם יש לנקוט כדי להשיג את מטרת הציונות:

1.
2.
3.
4.

הרצל כותב ביומנו:

"בהאגף _____ את מדינת _____."

הסבר מדוע לדעתכם הוא הרטיב כך?

תשובה: _____

פסק זמן - חזרה ותרוא:

לפני שאנחנו יוצאים לדרכי דיפלומטית של הרצל הוא נלכר!!!!!!

1. מישה נרדפת ל: עט, קבוצה בעלת מאפיינים משותפים כמו מוצא,

שפה... _____

2. שוויון זכויות חוקי שניתן ליהודים _____

3. כל מי שחשב / תומך ברציון שארץ ישראל צריכה להיות מדינת

היהודים. _____

4. ד"ר למשפטים וציתונאי, חולה מדינת היהודים, "אבי" הציונות

המדינית. _____

5. דרך דיפלומטית המבוססת על משא ומתן בין מדינות, היא דרך

6. *מיילת נרדפת ל: שנת היהודים* _____
7. *המקום בו נצרך הקונגרס הציוני הראשון.* _____
8. *התשלום הנדרש מכל מי שרצה להפוך חבר בהסתדרות היה:*
 _____ *ציוני.*
9. *דולמא וסמל לדחיית היהודים, היה קצין אמריקני הצרפתי, האשם*
 _____ *ברצח.*
10. *הספר שכתב הרצל על הצייה והפתרון לציית היהודים.*
- _____ - _____
11. *מיילת נרדפת ל: כינוס, מפא"ד רב רוט* _____
12. *ציונות המצודת התיישבות מיידיית בא"י עם או בלי אישור חוקי, היא*
 _____ *ציונות*

תרגול קטע מקור:

בנימין זאב הרצל, תוצאות הקונגרס 1897

קראו את קטע המקור וצנו על השאלות האחריו.

"...אחת התוצאות החשובות של הקונגרס היא העובדה, שלבני אדם יש עכשיו ידיעה נכונה וברורה על מהותה של הציונות. בכך אנו צריכים לראות רק תוצאה ראשונה בלבד.

מהותה והמבנה של תנועתנו, שפעולותיה נעשות לאור היום ולעיני כל. לכן, אנו זקוקים לאהדתן ולעזרתן של דעת הקהל ושל הממשלות הנוגעות בדבר. אם שאיפתנו להסיר מן העולם מכשול גדול, עוררה באמת אהדה, כפי שאנו מאמינים – הרי מן ההכרח שיבואו לעזרתנו.

אבל התוצאה הגדולה ביותר של הקונגרס היא זו: נתגלה כי הרעיון הלאומי היהודי יש בו הכוח המאחד, העשוי ללכד את כל היסודות השונים מבחינה לשונית, חברתית, דתית ומדינית ולעשותם גוף אחד....ניגודים מפלגתיים נעלמו כהרף עין..." (מעובד מתוך כתבי הרצל "בפני עם ועולם" א' עמ' 132 בתוך הרעיון הציוני והקמת מדינת ישראל חלק א' הוצ' ת"ל)

א. הספר, על פי הקטע, מהם לדעת הרצל הישגי הקונגרס הציוני הראשון,
שתראו לקידום המטרה הלאומית - הציונית.

ב. הצג את המטרה של התנועה הציונית והאמצעים שנתכרו, על פי
תוכנית האלף (1897)?

נושא השיעור: פעילותו הדיפלומטית של הרצל להשגת צ'רטר.

מטרת השיעור: להכיר את הפעילות של הרצל למען השגת צ'רטר ליהודים.

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: "צ'רטר", "משבר אוגנדה".

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתובת תשובה – דגש על מילות שאלה.

הפעילות הדיפלומטית של הרצל להשגת הצ'רטר

צ'רטר - הצ'רטר הינו זיכיון, אישור חוקי להתיישבות היהודים בארץ ישראל מהאימפריה העות'מנית בעזרת מעצמות אירופה. הרצל חשב כי יש להשיג צ'רטר ורק אחר כך לארגן עלייה יהודית מסודרת.

המגעים עם גרמניה 1898 - הרצל נפגש עם נציגי הקיסר הגרמני ועם הקיסר הגרמני בארץ ישראל. הוא ביקש מהגרמנים שהיו בעלי ברית של העות'מאנים, כי ישפיעו על הסולטאן התורכי לתת אישור להתיישבות יהודית חוקית בארץ ישראל. הוא הציע זאת לגרמנים משום ש: כך תיפתר בעיית היהודים בגרמניה, היהודים יהגרו מגרמניה, הגרמנים יוכלו להשקיע כסף בארץ היהודים ייצגו את התרבות הגרמנית בארץ ישראל. המגעים נכשלו משום שהעות'מאניים התנגדו והקיסר הגרמני לא רצה לסכן את יחסיו עם העות'מאניים.

מה זה צ'רטר?

הסבר כיצד התיוחס הרצל לרציון הצ'רטר?

מדוע פנה הרצל לגרמניה?

מה היו הרצל לגרמניה?

מה הייתה תאופת גרמניה להצעות הרצל ומדוע נכשלו ההצעות?

המגעים עם האימפריה העות'מנית 1901 - הרצל נפגש שש פעמים עם נציגי הסולטאן התורכי ועם הסולטאן. הוא ביקש מהתורכים, ששלטו על ארץ ישראל, לאפשר התיישבות יהודית חוקית בארץ ישראל. בתמורה הוא הציע כי עשירי העם היהודי יעזרו לשלם את חובותיה של האימפריה העות'מנית וכי היהודים יפתחו את הארץ ויהיו גורם נאמן לתורכים. המגעים נכשלו משום שהעות'מאניים הבינו כי להרצל לא הייתה תמיכה מעשירי העם היהודי וכן משום שהם התנגדו להתיישבות יהודית לאומית בארץ ישראל מחשש להתעוררות מרד של הערבים והציעו מקום אחר להתיישבות יהודית, אך הרצל סירב.

מדוע פנה הרצל לאימפריה העות'מנית ומה הציע הרצל לאימפריה התורכית?

מדוע נכשלו השיחות עם האימפריה העות'מנית?

המגעים עם בריטניה – 1902 - 1903 לאחר כשלון המשא ומתן עם העות'מאניים הבין הרצל כי לא ניתן להשיג את ארץ ישראל. בתקופה זו מחמיר מצבם של יהודי רוסיה וחלקם מהגר לבריטניה.

בריטים אינם מתלהבים מהמוני המהגרים היהודים ומקימים ועדת חקירה שאליה מוזמן הרצל כעד מומחה.

הרצל ביקש מהבריטים מתן חסות להתיישבות יהודית קרובה לארץ ישראל. הוא מציע את קפריסין אך ההצעה נדחתה. הוא ביקש את אל עריש שבצפון חצי האי סיני שהייתה בשליטה בריטית. הוא הציע בתמורה נאמנות יהודית לבריטניה במקום שהוא חשוב לשמירה על הדרך להודו, פיתוח האזור. ההצעה נדחתה משום שעלות העברת המים לסיני ממצרים יקרה מאוד.

מדוע פנתה בריטניה הרצל?

מה היו הצעות הבריטים להצעת הברית?

מה היו הצעות הבריטים להצעת הברית ומה נכסלו הצעות הבריטים?

הצעת אוגנדה 1903 - הצעה להתיישבות של היהודים בחסות הבריטים, באוגנדה שבמזרח אפריקה. ההצעה הועלתה על ידי בריטניה. הצעה זו העמידה את השאלה האם יכולה להתקיים תנועה ציונית ללא ארץ ישראל. הרצל הביא הצעה זו לדיון והצבעה בפני הקונגרס הציוני השישי מהסיבות הבאות:

- באותה תקופה מחמיר מצבם של יהודי רוסיה בעקבות פוגרום קישינב 1903.

על השחיטה/ ביאליק

שמים, בקשו רחמים עלי!

אם-יש בכם אל ולא בכם נתיב –

ואני לא מצאתיו –

התפללו אתם עלי!

אני – לבי מת ואין עוד תפלה בשפתי,

וכבר אזלת יד אף-אין תקנה עוד –

עד-מתי, עד-אנה, עד-מתי?

ואם יש-צדק – יופע מיד!

אך אם-אחרי השמדי מתחת רקיע

הצדק יופיע –

מגור-נא כסאו לעד!

וברשע עולמים שמים מקו;

אף-אתם לכו, זדים, בחמסכם זה

ובדמכם חיו והנקו.

וארור האומר: נקם!

נקמה כזאת, נקמת דם ילד קטן

עוד לא-ברא השטן –

ויקב הדם את-התהום!

ויקב הדם עד תהמות מחשפים,

ואכל בחשך וחתר שם

כל-מוסדות הארץ הנמקים.

אייר, תרס"ג.

- להרצל אין כל הישג מדיני והצעה כזו שבאה מהבריטים יכולה להיות הזדמנות לפתרון זמני של בעיית היהודים. קונגרס הציוני השישי מתפתח ויכוח סוער בין התומכים לבין המתנגדים להצעת אוגנדה.

עמדת התומכים - (הרצל, נורדאו, הרב ריינס) - זו הזדמנות היסטורית שבה מעצמה כמו בריטניה מוכנה לסייע לעם היהודי ולכן צריך לבדוק את הרעיון, יהודי רוסיה שנמצאים בסכנת מיידית של קיום פיזי ולכן אי אפשר לחכות לארץ ישראל, אוגנדה היא פתרון זמני, מקלט לילה זמני בדרך לארץ ישראל, באוגנדה ילמדו היהודים לחיות כעם, עדיף פתרון שבו היהודים ישבו בשטח אחד, כך לא יתפזרו ולא יעזבו את הדת היהודית.

עמדת המתנגדים - חובבי ציון מרוסיה - אוגנדה היא סטייה ברורה מתוכנית באזל לא ניתן להחליף את ארץ ישראל, לא תהיה תמיכה כספית מצד יהודים לאוגנדה, אוגנדה מהווה בזבוז משאבים. אוגנדה איננה המולדת ההיסטורית של היהודים, אין להם אליה כל קשר לאומי אם ישבו בה לאורך זמן, עלולים שלא לעזוב אותה וכך מעצמות אירופה לא ירצו לתת את ארץ ישראל. אוגנדה רחוקה מאירופה וארץ ישראל ולכן יהודים לא ירצו לבוא.

לפניכם שישה היידיש:

כתבו בסופו של כל היידיש האם הוא בעצם או נאך התיישבות למנית
האונדנה.

בעצם / נאך	היידיש	
	1. יהודי מלח איירופה נמצאים בסכנת חיים פיזית ולכן תוכנית אונדנה תוכל להציל אותם בכך שתספק עבורם "מקלט ליפה" למני.	
	2. "ציוני ציון" שרובם יהודים ממלח איירופה טענו כי ההצעה היא בידיה בציונות, לטענתם לא תתכן ציונות ללא ציון. בקונגרס באגל הונדנה מטרת הציונות ומימושה בארץ-ישראל ואין לסת ממה.	
	3. לאונדנה אין כל ערך היסטורי עבור העם היהודי והיא לא תהווה מוקד משיכה למיליוני היהודים.	
	4. אונדנה היא הצעה למנית בלבד בה יוכשרו היהודים לחיים עצמאיים לקראת העברתם לארץ-ישראל.	
	5. אונדנה לא תשכיח את ציון אלא תשמש כפתרון למני למצוקת יהודי איירופה. בלי פתרון כזה היהודים יתפזרו בארצות רבות. "שמנו לב לצרכי העם (היהודי), החביב עלינו יותר מן הארץ."	
	6. השקעת כספים באונדנה תהיה בלבול של מצט המשאבים שבידנו ובנוסף אחרי שנתקצ באונדנה יהיו יהודים שלא ירצו לעזבה.	

תוצאות- הצעת אוגדנה התקבלה ברוב של 295 בעד, 178 מתנגדים ו-99 נמנעים. הוקמה ועדת חקירה שבדקה את התנאים להתיישבות באוגדנה. הועדה הגיעה למסקנה כי אוגדנה איננה ראויה להתיישבות יהודית. מסקנות הועדה הונחו בפני הקונגרס הציוני השביעי ב-1905, שנה לאחר מותו של הרצל. לאחר זאת הפכה ארץ ישראל ליעד היחיד של התנועה הציונית. מכאן שהרעיון של ציונות ללא ארץ ישראל לא יכול להתקיים.

השלימו את הסיכום הבא בנושא תוכנית אוגדנה.

הצעת אוגדנה היא הצעה _____ להתיישבות יהודית באוגדנה שביבשת _____ . תוכנית אוגדנה מוצגת בקונגרס הציוני השישי בשנת _____

של שתי סיבות: סיבה אחת היא מצבם הקשה של יהודי _____ אירופה לאחר פוגרום _____ . הסיבה השנייה היא כישלונותיו המדיניים של הרצל להשיג _____ להתיישבות בארץ-ישראל מצד אחד (מהאימפריה העות'מאנית) והצעתה של בריטניה מן הצד השני. בקונגרס השישי פרץ ויכוח קשה בין התומכים בהתיישבות ה _____ באוגדנה לבין מתנגדיהם.

בין התומכים היו: _____

_____ כי _____

קישוריות:

1. "עמוד האש" פרק 1 <https://www.youtube.com/watch?v=CaG4TemN2zM>
2. אתר תולדות- אתר היסטוריה www.toldot.cet.ac.il
3. אתר תלתן- www.tiltan.cet.ac.il
4. אתר מטח- www.lib.cet.ac.il

פרק שלישי: דפוסי הפעילות של התנועה הציונית בארץ-ישראל.

יחידה זאת במהותה, הבנת צורות ההתיישבות הציונית בארץ ישראל בין השנים 1914-1882. כל אחד מהשיעורים שם דגש על צורת התיישבות על רקע של תפיסת ציונית יישוב ארץ ישראל ביהודים שהגיעו בעליות לארץ שהייתה תחת שלטון הטורקים.

ליחידה כולה מספר מטרות:

- לגבש עולם ידע מושגי רלוונטי להבנת התקופה.
- לתרגל קריאה והבנה של טקסטים רלוונטיים לנושא "דפוסי פעילות ציונית בארץ ישראל.
- לתרגל מיומנות של הבנת שאלה - דגש על מילות מפתח להבנת השאלה.
- לתרגל למידה והבנה של מארגנים גראפיים כגון תמונה, מפה, תרשימים וכו.
- לתרגל מיומנות חשיבה כגון: השוואה, ארגון תבניות לזיכרון, הסקת מסקנות וכו'.

חשיבה מטא קוגניטיבית: התכנים של יחידה זאת הם בעלי ערך בשתי רמות. הרמה האחת, מפגש עם עולם תוכן הכולל מושגים, דמויות, אירועים, מקומות ותפיסות חשובות ליצירת זהות של בוגר מערכת החינוך הישראלית, הרמה השנייה היא אמצעי לפתח מודעות למרכיבים לימודיים בעלי השפעה על פיתוח למידה יעילה בעלת ערך לפיתוח מסוגלות ובכך מהווה מפתח להצלחה. לכן, חשוב בכל שיעור להעלות למודעות את המטרה התוכנית של השיעור ואת המטרה האסטרטגית ברמת מיומנות. חשוב בצורה של הוראה ספיראלית לקיים שיח פרשני משתף ומכבד על משמעות שתי הרמות ובכל שיעור לראות נדבך נוסף להפנמת האסטרטגיה והתוכן. המשימות כולן בנויות במדרג המכוון להשגת המטרות. מודעות למטרות הן שלב בסיסי להפנמת התהליך הלימודי והתפתחות כבוגר הלומד באופן עצמאי יעיל ומכוון להצלחה.

המלצה למורה: תכנון זמן ללמידה, שיתופית מלווה שיח על האסטרטגיה והמטרה של השיעור תאפשר לקדם ולפתח את מסוגלות התלמידים ללמוד מתוך הבנה ולהתקדם להצלחה. ניתן להוסיף מטרות בהתאם להכרות עם הכיתה וקבוצת הלומדים. הדיון במטרות הוא בעל ערך לפיתוח מוטיבציה וחשיבה.

נושא השיעור - דפוסי פעילות ציונית בארץ ישראל 1882 - 1914

מטרת השיעור: להכיר את מצב יהודי א"י לפני העלייה הראשונה והשנייה.

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: "ישוב ישן"; ארבעת ערי הקודש".

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתובת תשובה - דגש על מילות שאלה, מדרש תמונה.

המצב בארץ-ישראל לפני גלי העלייה הראשונים

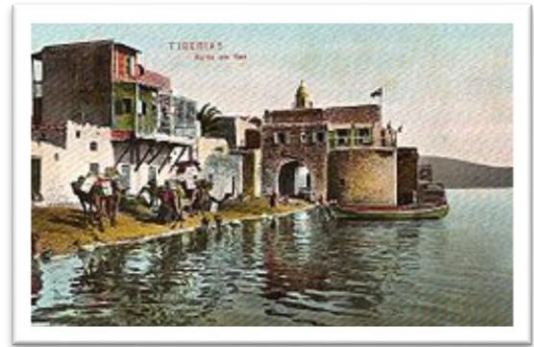
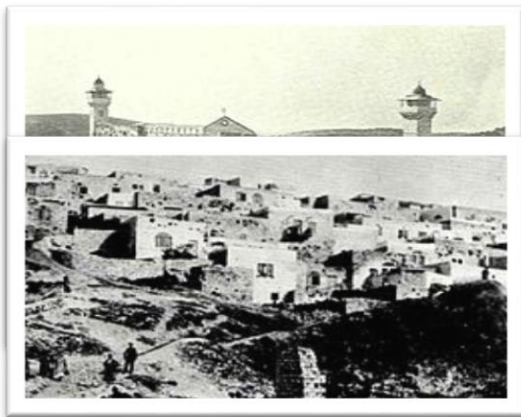
על מנת שנוכל להבין את תרומתן של העליות הציוניות הראשונות, עלינו להכיר את מצבה של ארץ ישראל לפני שהגיעו אליה העולים.

קראו את הקטע הבא והשימו:

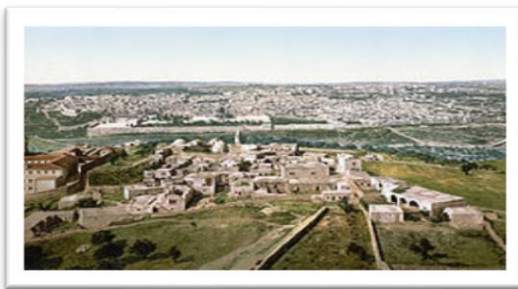
"כשהעולים הגיעו לארץ ישראל החל ב-1881 הייתה בה אוכלוסייה דלה. חיו בה כ- 400 אלף ערבים וכ-25 אלף יהודים, ושלטה בה האימפריה העות'מאנית. באותה תקופה האוכלוסייה היהודית בארץ ישראל התרכזה בעיקר בארבע ערי הקודש: ירושלים, חברון, צפת וטבריה. רוב התושבים היהודים התפרנסו "מכספי החלוקה" – תרומות ששלחו יהודים מחוץ לארץ ליהודים שיושבים בארץ ישראל." (מתוך לאומיות במבחן מט"ח ע"מ 98-99)

המשימה:

- א. מי שלט בארץ-ישראל בשנת 1881?
- ב. מה היה הרכב האוכלוסייה שחיה בארץ ישראל באותה תקופה?
- ג. היכן התאכזרו רוב היהודים בארץ-ישראל?
- ד. "כרנסתם" הציקרית של יהודי ארץ-ישראל הייתה _____ ה" _____"
- כְּלֹמֶר: _____
- ה. מה אנו יכולים ללמוד על מצבה של א"י באותה תקופה _____

טבריה בשנת 1900
מערת המכפלה 1906

ירושלים בשנת 1900
צפת בשנת 1895

נושא השיעור- הסיבות לעלייה הראשונה והשנייה, ומאפייני העולים והתיישבות.

מטרת השיעור: להבין את הסיבות לעליית היהודים לארץ-ישראל, ולהכיר את המאפיינים של העולים.

מטרת השיעור ברמת אסטרטגיית למידה: לפתח מסוגלות למיין ולאפיין סוגים שונים של התיישבות_מיון היא פעולת חשיבה חשובה כי היא מבוססת על איסוף ידע, הבנתו ועל סמך ידע והבנה לבצע פעולה אנליטית של ארגון. פעולת חשיבה זאת אמורה להיות תוצאה של תרגול ומיסוד נורמה של קריאה, כתיבה והבנה שנלמדו ותורגלו בכל השיעורים עד כה. חשוב להתקדם בכל אחת מהמשימות תוך כדי שילוב שתי המטרות התוכניות והאסטרטגיות.

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: "עלייה ראשונה", "עלייה שנייה", "מושבה", "קבוצה".

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

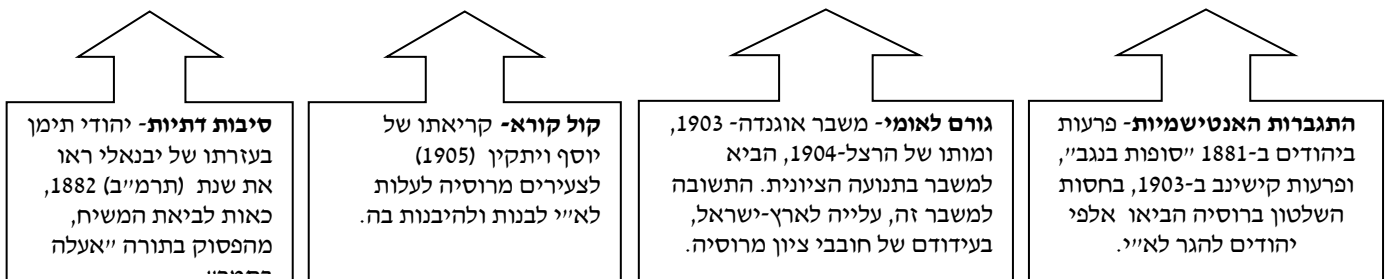
מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתבת תשובה - דגש על מילות שאלה, מדרש תמונה.

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

זמן העלייה הראשונה: בין השנים 1881-1903 עלו כ-25 אלף יהודים לארץ ישראל. בין השנים 1903 – 1914 עלו העולים מעלייה שנייה. כ-30 אלף עולים הגיעו לארץ ישראל.

עולי העלייה הראשונה הגיעו ממזרח אירופה, בעיקר מרומניה ומרוסיה, ומיעוטם מארצות האסלאם כמו תימן. מרבית העולים בעלייה השנייה הגיעו אף הם ממזרח אירופה ומתימן.

הסיבות לעליות - הראשונה והשנייה 1882 - 1914

מאפייני העולים ה"חדשים"

מאפייני העליות והשוני ביניהן:

הדומה

בשתי העליות רוב העולים הגיעו ממזרח אירופה, הם האמינו כי המקום היחידי בו יקום העם היהודי הוא ארץ ישראל, בנוסף המצב הביטחוני של היהודים במזרח אירופה היה קשה והם האמינו כי הם ימצאו מקלט בארץ. רוב העולים בשתי העליות התיישבו ביפו, ירושלים וחיפה.

השונה

1. לכל עלייה היה מאפיין אידיאולוגי חברתי בולט - מאפיין רעיוני שעומד מאחורי העלייה.

העלייה הראשונה - רוב העולים היו שייכים לאגודת "חובבי ציון" - תנועה שקמה בעקבות פרעות נגד יהודים ברוסיה. "חובבי ציון" קראו ליהודים לעלות לארץ ישראל ולעבוד שם את האדמה. עלייה זו מכונה גם "עליית האיכרים".

העלייה השנייה - בעליה זו עלו בעיקר צעירים שהאמינו ברעיונות הסוציאליזם - רעיונות של שיתוף ושוויון - גם בעבודה יוצרת ופועלת וגם בהכנסה - לכן עלייה זו מכונה "עליית הפועלים".

2. גיל העולים

העלייה הראשונה - משפחות, מעמד בינוני, אנשים מבוגרים יחסית דתיים ומסורתיים.

העלייה השנייה - צעירים, רווקים, רחוקים מהדת

על סמך מאוון טקסטים, מינולוגיים וכרפויים ענו על השאלות הבאות:

1. ציין על פי מפת ההתיישבות, את אזורי ההתיישבות הציקריים על צולי העלייה הראשונה והשנייה.

2. הסבר את שתי סיבות להתיישבות באזורים אלה

שלוש צורות ההתיישבות המאפיינות את העלייה הראשונה והשנייה:

1. המושבה

צורת ההתיישבות האופיינית לעלייה הראשונה הייתה המושבה – יישוב חקלאי המבוסס על בעלות פרטית על הבית, על הקרקע ועל המשק החקלאי. משק פרטי של איכרים, על אדמת מושבה שנרכשה על ידם. מדובר במשק פרטי, ובמערכת שיווק פרטית הנושאת רווח פרטי. המתישבים פיתחו ענפי חקלאות שונים: הענף החקלאי המרכזי שהחל להתפתח במושבות היה ענף המטעים- גפנים, זיתים, שקדים הדלים ותבואות. ובמושבות הגליל- הפלחה (מה שזורעים באדמה).

על פי התמונות, באה עסקו אנשי העלייה הראשונה והשנייה, ואדוע לדעתך מכנים אותם "היהודי החדש"?

השלימו את המילים החסרות:

צורת ההתיישבות האופיינית לצלייה הראשונה הייתה ה.....
מאפייניה הציקריים היו: הצלות _____ של האיכר על הקרקע,
על ה _____ החקלאי ועל ה _____. המושבה הראשונה שהוקמה
הייתה _____ בשנת 1882. המתישבים באושבות פיתחו
צנפי _____ שונים: מטעים, _____, שקדים, ליתים, אפנים ו _____.

2. הקבוצה

הקבוצה הייתה צורת התיישבות שהוקמה בימי העלייה השנייה.
הקבוצה הייתה צורת התיישבות שהתבססה על: עקרון של שותפות כלכלית
וחברתית. מסגרת חברתית שוויונית, שפתוחה לכל מי שמעוניין להצטרף.

1. ישוב שיתופי על בסיס של קבע, על קרקע לאומית.
 2. אין רכוש פרטי.
 3. כל חברי הקבוצה, נחשבו לשותפים שווים בבעלות על האדמה, שאותה עיבדו בעצמם.
 4. כל חברי הקבוצה היו שותפים להכנסות, להוצאות ולקבלת החלטות. כל אחד מהחברים עובד לפי יכולתו ומקבל על פי צרכיו, חלוקה שווה של הכנסות.
 5. כיבוש העבודה - עבודה עברית, עבודה עצמית, שלילת עבודה שכירה.
 6. כיבוש השמירה - שמירה עברית. (במקום השומר הערבי)
- אם הקבוצות (הקבוצה הראשונה) - דגניה נוסדה ב-1909 בעמק הירדן. המשרד הארצישראלי בראשות הדוקטור ארתור רופין סייע בהקמת הקבוצות השונות.

הסתכלו בתמונה של הקבוצה, והסבירו את ההבדל בינה לבין
המושבה.

הפירוט את המילים החסרות

צורת ההתיישבות האופיינית לצלייה השנייה הייתה ה _____ .
מאפייניה הציקריים היו: יישוב קבוע, המבוסס על _____
ו _____ בין החברים והחברות. הציקרון שליוו התבססו החיים בקבוצה היה:
כל אחד תורם על פי _____ ומקבל על פי _____ . כל
חברי הקבוצה היו שותפים _____ , להכנסות _____ . הקבוצה הראשונה
שהוקמה הייתה _____ בשנת _____ . הקמת הקבוצה ביטאה את
השמת הרציון של כיבוש ה _____ וכיבוש ה _____ .
חבריה קיבלו תמיכה מה _____ ה _____

"וכך תיאר יוסף בוסל עצמו את ראשית הקבוצה כחודשיים לפני מותו (הוא טבע בכנרת):

בימים ההם צחקו לנו, לצעירים שבאים הנה לעבוד. אולם אנחנו לא חפצנו לעבוד בלבד. אנחנו חפצים גם ליצור... יצרנו את הקבוצה... ראינו את המושבות שהן מתפרנסות על ניצול אחרים, ואמרנו: ניצור לנו צורה של יישוב, כזאת המחייבת אותנו לעבוד בעצמנו ולא בידי אחרים ובלי הנהלת אחרים. כך צמחה הקבוצה וכך שימשה היא להרבה מטרות: לכבוש עבודה בלי בעלים ובלי משגיחים. כיבוש שיש בו גאולת הארץ וגאולת העבודה גם יחד...

ולבסוף, גולת הכותרת של הקבוצה: ליצור על ידיה אפשרות שנהיה בעצמנו המנהלים של חיינו, לברוא חיים של שוויון במובן הכלכלי וקיום של שוויון בין החברים והחברות...."

הצג צ'כ'ה כי הקטע את מאפי'ניה fe הקבוצה

"כיבוש העבודה"

מושג מרכזי בגישתם של חלוצי העלייה השנייה היה "לכבוש" את העבודה, הוא ביטא את שאיפתם ליצירת היהודי החדש העובד בעצמו ורוצה לשייך לעצמו את הארץ בכוח עבודתו.

המושג "כיבוש העבודה" ביטא מאבק שניהלו הפועלים למען עבודה עברית בארץ ישראל. מאבק לקבלתם לעבודה במושבות האיכרים (בני העלייה הראשונה) כדי שהעבודה העברית תחליף את העבודה הערבית.

אידיאולוגיית כיבוש העבודה ביקשה ליצור יהודי חדש, יצרן ועובד בעבודת כפיים. המונח נוצר בתקופת העלייה השנייה בקרב חלוצים, פועלים ורבים מהישוב החדש. מטרת "כיבוש העבודה" הייתה כניסתם ושליטתם של עובדים עבריים בענפי העבודה השונים במשק, כחלק מחזון ישוב ובניית הארץ. רעיון זה, התבסס בין השאר על ערכים של עבודה, עמל כפיים ויצרנות (פרודוקטיביזציה), בשביל להצליח הם היו צריכים להיאבק באנשי העלייה הראשונה שהעסיקו ערבים מיומנים ומנוסים שהסתפקו בשכר נמוך. הפועלים מהעלייה השנייה ניהלו מאבק על מנת להתקבל לעבודה. המשמעות של כיבוש העבודה הוא לא רק תפיסת מקומות העבודה אלה גם בשינוי בצורת החשיבה של יהודים. ממצב של בעל בית המעסיק זרים לאדם עובד. יהודי יצרני.

אחד המנסחים הראשיים של אידיאולוגיה זו היה א.ד. גורדון. העבודה היא הדרך להתחדשותו של האדם והאומה בטבע, והיא העתידה לחולל מהפכה בחייו של העם היהודי בשל תנאי גלותו התרחק העם היהודי מן הטבע והתנתק מן העבודה, שקושרת כל יחיד וכל עם בקשר אורגני לאדמתו ותרבותו. אף בעמים אחרים אין כלל האוכלוסייה עובדת אדמה, אך חלקים ניכרים מתוכם משמרים את הקשר הזה בעבודתם. היהודים בגלותם נותקו כליל מעבודת האדמה ובחרו בעסקי תיווך, מסחר וניהול, על-כן עליהם לחזור וליצור מחדש את הקשר הזה עם אדמתם, בארצם. גורדון האמין כי כשם שהתנועה הציונית הבינה כי אין האומה היהודית יכולה להתקיים ללא טריטוריה משל עצמה ולכן קראה לעם היהודי לחזור לטריטוריה הלאומית וההיסטורית שלו בארץ ישראל, כשם שאומה אינה יכולה להתקיים ללא לשון לאומית ולכן קראה התנועה הציונית לחזרה לשפה העברית - כך אין אומה יכולה להתקיים מבלי שבניה יחזרו לחיי עבודה.

מתוך "העבודה", א.ד. גורדון (1911)

"עם, אשר נקרע כולו מעל הטבע, אשר במשך אלפיים שנה היה כלוא בתוך החומות; עם, אשר הורגל לכל מיני חיים, רק לא לחיי עבודה מדעת עצמו ובשביל עצמו, עם כזה לא יוכל בלי התאמצות כל כוח רצונו לשוב להיות עם חי, עם טבעי, עובד. העיקר חסר לנו, חסרה לנו העבודה, לא עבודה מהכרח, כי אם עבודה שהאדם קשור אליה קשר אורגני, טבעי, ושהעם קשור על ידה אל אדמתו ואל תרבותו, הצומחת מאדמתו ומעבודתו... העבודה חסרה לנו לא רק בתור כוח מקשר את האדם אל האדמה וקונה את האדמה, כי אם גם בתור כוח עיקרי בבריאת כל תרבות לאומית [הדגשה במקור]... אנו לקינו בעבודה (אינני אומר: 'חטאנו' – כי לא באשמתנו באנו לידי כך), ובעבודה נירפא. את העבודה צריכים אנחנו להעמיד במרכז כל שאיפותינו, לייסד עליה את כל בניינינו".

(א.ד. גורדון, תשי"ב, עמודים 134-135, 137)

הסבר על פי האידיאולוגיה של א.ד. גורדון את חשיבותה של "העבודה"

"חלוצות העלייה השנייה"

3. העיר

התפתחות העיר - תל-אביב:

רוב בני העלייה השנייה השתקעו בערים, בתקופה זו הואץ (התגבר) קצב פיתוח הערים.

העיר יפו הייתה מרכז לכל הפעילות הכלכלית והציונית של היישוב היהודי בראשית המאה ה-20. העולים הגיעו מהנמל אל העיר ולכן נשארו בה. ככל שגדל היישוב היהודי ביפו, שרוב אוכלוסייתה הייתה ערבית, תנאי הדיור היו קשים: צפיפות, תנאי הגינה (ניקיון) ירודים, סמטאות צרות ומלוכלכות, התקשו העולים למצוא בה דירות ומחירי ההשכרה עלו. גם השכונות היהודיות, נווה צדק ונווה שלום, התמלאו. בהשפעת תנאי החיים ביפו החלו התושבים להתארגן כדי לבנות שכונה יהודית ומודרנית בקרבת יפו.

בשנת 1909 קבוצת תושבים יהודים מיפו הקימה אגודה בשם "אחוזת בית", במטרה להקים שכונה יהודית חדשה בשם זה מצפון ליפו.

חברי האגודה תרמו מכספם והקרן הקיימת הלוותה את החסר. תוך 5 שנים התגוררו בישוב החדש, שבראשו עמד מאיר דיזנגוף, קרוב ל-2000 יהודים, זו הייתה ההתחלה של העיר הראשונה העברית תל-אביב. (כשם התרגום העברי לספרו של הרצל אלטנוילנד – ארץ ישנה-חדשה, מקום ששמו תל אביב מוזכר בתנ"ך בספר יחזקאל ג' פסוק ט"ו).

בתל אביב דיברו עברית, וחנויות נפתחו רק ברובע מיוחד בפיקוח של ועד השכונה. בעיר העברית הראשונה הקפידו על תקנות ניקיון ובנייה, שילוב עצים וגנים, ריצוף הרחובות ופנסי רחוב.

המוסדות הציוניים והמרכזיים העבירו לשם את משרדיהם.

תל אביב, משכה אליה תושבים רבים כי הייתה עיר עברית, מודרנית ונקייה. תל אביב נהפכה למרכז חיי התרבות של היישוב המתפתח בארץ.

הבט בתמונות שלפניך, והסבר מדוע היה צריך להקים את העיר ת"א

השוק ביפו בסוף המאה ה-19.

ת"א בראשית דרכה.

ראשי מתיישבי ת"א עורכים הגרלה.

מה היו המטרות בהקמת העיר ת"א אביב?

- א. להקים עיר עברית בה יאורו עבריים במאה אחוזה, וידברו בה רק עברית.
- ב. לחיות בעיר מודרנית, בתנאים טובים יותר: תנאי היגיינה וניקיון טובים ופחות צפיפות.
- ג. להקים עיר נמל באמצעותה יוכל להתפתח המסחר בקרב היהודים.
- ד. לכבוש את הקרקע - לרכוש אדמות ולבנות עליהן בתים.

סכמו במילים שלכם את תהליך הקמת העיר ת"א-אביב.

לסיכום: בתקופת העלייה הראשונה והשנייה, הוקמו שלוש צורות התיישבות ייחודיות.

העיר העברית צורת התיישבות עירונית	הקבוצה צורת התיישבות חקלאית, קולקטיבית	המושבה צורת התיישבות חקלאית, פרטית
---	---	---

חוף תל אביב משמאל ניתן לראות את יפו- נחום גוטמן

ראשיתה של תל אביב

נושא השיעור: קשיי העולים ופועלם של רוטשילד והמשרד הארצישראלי.

מטרת השיעור: להבין את הקשיים של אנשי העליות ואישים ומוסדות שעזרו לעולים

מטרות ברמת התוכן: הכרת מושגי היסוד: "פקידי הברון", "המשרד הארצישראלי".

מטרות ברמת פיתוח חשיבה והבנה: קריאת טקסט והבנה ברמה בסיסית.

מטרות ברמת מיומנויות למידה: תרגול שאלה וכתובת תשובה - דגש על מילות שאלה, מדרש תמונה, קטע מקור.

קשיי העולים

רבים מהעולים החדשים שהגיעו לארץ-ישראל, החל מ-1881, שאפו להקים בארץ ישראל את ביתם. רבים מהם חלמו לחיות פה בשלווה בבית משלהם ובארץ משלהם כמילות השיר: "פה בארץ חמדת אבות, תתגשמה כל התקוות..." , אבל... המציאות עימה נפגשו העולים הייתה לא קלה.

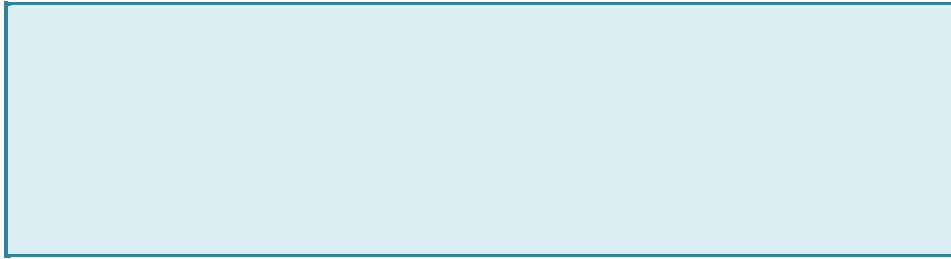
<https://www.youtube.com/watch?v=R3tq9HCIRFI>

האקלים בארץ היה שונה מן האקלים באירופה. בעיקר סבלו העולים שפנו להתיישבות חקלאית – הם לא היו בעלי ניסיון בעבודה פיזית בשמש החמה, העבודה החקלאית התישה אותם.

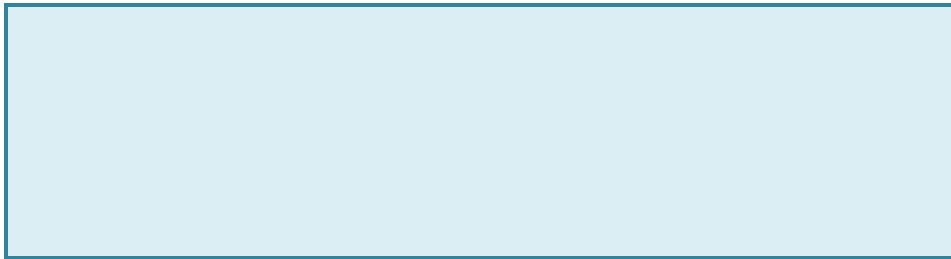
העולים היו **חסרי ידע חקלאי**, הקימו ישובים במקומות שאינם מתאימים להתיישבות. בנוסף לאלה, ההשקעה במקום ההתיישבות- בהכשרת הקרקע, בבניית הבתים, בחפירת באר מים – עלתה כסף רב. החסכוניות הפרטיים אזלו, העולים נותרו ללא כסף למחייה. גם האגודות הציוניות לא יכלו לסייע להם. כתוצאה מהקשיים הרבים עמדו היישובים לפני סכנת עזיבה.

סאן את התחומים לניתוח מצבם העולמי והמשק כתוב מה היו
הקשיים בכל תחום.

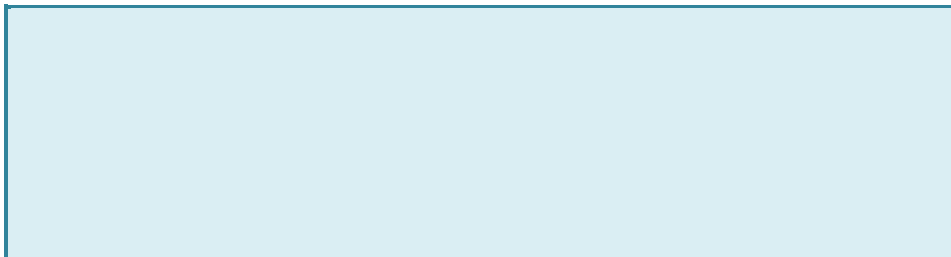
הקשיים בהט נתקלו הצולטים הצלייה הראשונה והשנייה

אקלים...

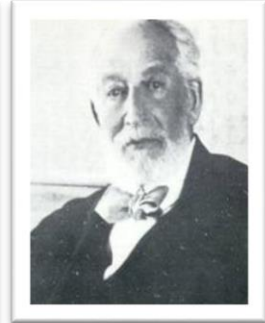
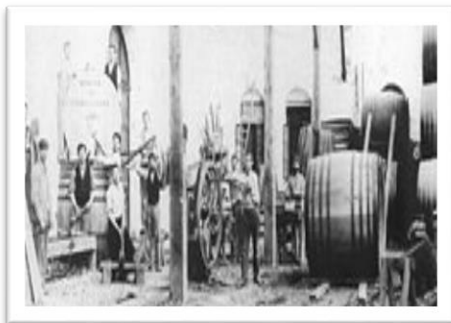
חוסר ידע
חקלאי...

אובדן
כספים...

אישים וארגונים מסייעים

הברון רוטשילד: המושבות הראשונות נקלעו לקשיים כלכליים. חובבי ציון פנו לעזרה והברון נענה להם. הברון ביקש לשמור על עילום שם ולכן נקרא "הנדיב הידוע". כאשר הברון נוטל תחת חסותו את המושבות מתחיל "משטר אפוטרופסות" (אחראי בלעדי) – רוטשילד שלח למושבות פקידים יהודים מצרפת. הפקידים היו משגיחים ומדריכים, הם ניהלו את כלכלת המושבות. המתיישבים קיבלו קצבה חודשית הפקידים העסיקו ערבים בעיבוד כרמים. הפקידים זלזלו במתיישבים ודרשו מהם להישמע להם. הם שינו את ענף הייצור, במקום פלחה התרכזו בייצור יין.

הברון רוטשילד

היקב בזיכרון יעקב

המזגגה בטנטורה

השלילה בסיוע הברון: פקידי הברון העסיקו פועלים יהודים לצד ערבים והטילו עליהם חובת ציות ואסרו עליהם להתארגן. פקידי הברון גרמו לאובדן העצמאות והיוזמה הפרטית של האיכרים כשהעסיקו ערבים. משטר הפקידות עצר כל יוזמה של המתיישבים, הם היו חייבים להישמע לשיטה הכלכלית שנקטו פקידי הברון. משכורתם של האיכרים לא הייתה תלויה בתוצרת שהם מייצרים, ורבים הפכו לנתמכים חסרי מוטיבציה (רצון).

החיוב בסיוע הברון: פקידי הברון הצילו את המושבות ואנשיהן מקריסה כלכלית, מעוני וממחסור. פקידי הברון פיתחו ענפי חקלאות שונים בא"י והכשירו יהודים לעבודה יצרנית. בכך תרמו את חלקם להתיישבות החקלאית הלאומית בא"י. ללא הסיוע לא הייתה מתבססת ההתיישבות בא"י.

קרא את הקטע *עפניק*, וצנה *על עני הסציפיט א-ה עאחריו*.

"הברון השקיע סכומי עתק במושבות. חלקם בוזבז, הן בשל חוסר היעילות של מערכת הפקידות והן בשל מגבלות אובייקטיביות: העדר ידע חקלאי קודם בעזרתו ניתן לפתח משק מודרני וההכרח לעשות ניסיונות רבים, פיגורה של הארץ והתנגדות השלטונות הטורקיים. גם ההחלטות העקרוניות, להן היה אחראי הברון עצמו, בדבר כיווני החקלאות, לא תמיד הוכיחו עצמן. החלטתו כי ענף הגפנים יהווה את הבסיס המשקי – גרר הוצאות גדולות ביותר הן בהקמת היקבים המשוכללים והן בסבסוד הכורמים, בשל כישלון שיווק היין בחוץ לארץ.

חרף הבזבז הרב וכל חסרונות האדמיניסטרציה כולל דיכוי האיכרים, היו לה לפחות שני הישגים של ממש: רכישת אדמות רבות וקיום המושבות ופיתוחן בנסיבות בהן לא הייתה אלטרנטיבה ממשית לתמיכה זו.

חשוב להדגיש כי עם כל השוני בין חובבי ציון לברון רוטשילד, הדריכה אותם אותה מטרה: להוכיח כי יהודים מסוגלים להיות עובדי אדמה אמיתיים."

1. הסבר, *על פי הקטע וצף כי מה עפנדת, מה היו החסרונות בשיטת תמיכתו על הברון רוטשילד?*

2. *למרות חסרונות השיטה, הסבר על-פי הקטע מהם הישגי פאולותיו על הברון רוטשילד?*

"המשרד הארצישראלי": המשרד הארצישראלי היה הגוף שייצג את ההסתדרות הציונית בארץ ישראל. הוא הוקם ביפו ב-1908 ובראשו עמד ד"ר ארתור רופין. תפקידו של המשרד היה לעזור בהתיישבות בארץ ישראל.

פעולות המשרד:

קניית אדמות בארץ ישראל רופין רכש אדמות בכל רחבי ארץ-ישראל כדי ליישב באדמות אלה עולים

הקמת חוות להכשרת עולים לעבודה: בשנת 1908 החל המשרד הארצישראלי בהקמת חוות לאומיות, אשר בראשן עמדו פקידים ציוניים ועבדו בהן פועלים יהודיים שלמדו את עבודת האדמה לאחר הכשרה מתאימה. לאחר ההכשרה הקימו את חוות כנרת, חולדה ובן-שמון. הפועלים בחוות חיו בקומונות כחלק מהרעיון של שיתופיות.

עזרה בהתיישבות עירונית: רופין עזר בהקמת שכונות עירוניות. המשרד הארצישראלי נתן את ההלוואה הראשונה להקמת "אחוזת בית", היא השכונה הראשונה בתל-אביב ועזר בפיתוח שכונת הדר הכרמל בחיפה.

קרא את הקטע, וצנה על שני הסצינים א-ה אחריו.

"המשרד הארצישראלי, שהוקם לפי החלטת הקונגרס הציוני ה-8, גרם למפנה בדרך ההתיישבות החקלאית בארץ-ישראל. כל מה שנוצר עד אז בארץ-ישראל במשך למעלה מעשרים וחמש השנים מראשיתה של "חיבת ציון" היה בעל אופי פרטי ומקרי בלבד. כל זה לא היה מחושב מלכתחילה ליצירת מכשיר גדול להתיישבות המונים. אכן, מייסדי המושבות המעטות חזו בלבם חזון גאולה לעתיד, אבל מעשה ההתיישבות לא נעשה בידי מוסד מיישב אחראי לפי תכנית ציבורית. פרטים וקבוצות-קבוצות עלו ארצה, קנו אדמות, הקימו מושבות והתיישבו בהן על אחריותם בלבד.

המשרד הארצישראלי שהוקם עתה בארץ היה המוסד המיישב הראשי מטעם ההסתדרות הציונית. תכניתו הייתה מכוונת מראש לגיבוש כוח יהודי מושרש בקרקע, אשר בעזרתו נוכל להשיג זכויות של שלטון עצמי ליישוב היהודי בארץ. המלחמה העולמית, שפרצה בשנת 1914, הפסיקה את פעילויותיו של המשרד הארצישראלי, אבל ההתחלות שנעשו על ידו בשנים המעטות עד אז שימשו גרעין בריא ובסיס מוצק לפעולת ההתיישבות הנמשכת עד כה". (מעובד על פי ש' קולת (עורכת), הרעיון הציוני והקמת מדינת ישראל, הוצאת מעלות, ירושלים, תשמ"ה, כרך א', עמ' 139)

א. תאר על פי הקטע מה אפיין את דרך ההתיישבות החקלאית בארץ-ישראל לפני הקמת המשרד הארצישראלי?

ה. על פי הקטע ועל פי מה שלמדנו, מה היו המטרות הפעילות של
המשרד הארצישראלי עד מלחמת העולם הראשונה?

קישורים:

1. "עמוד האש" פרק 1 <https://www.youtube.com/watch?v=CaG4TemN2zM>
2. אתר תולדות- אתר היסטוריה www.toldot.cet.ac.il
3. אתר תלתן- www.tiltan.cet.ac.il
4. אתר מטח- www.lib.cet.ac.il
5. עלייה הראשונה <https://www.youtube.com/watch?v=MxracAX2LvA>
6. עלייה שנייה <https://www.youtube.com/watch?v=w2yber3ty7o>